

”En gång är ingenting,
men två gånger är redan två gånger”

Pedagogers uppfattning av det mobbningsförebyggande arbetet på
dagem

Henrika Fredriksson

Avhandling för magisterexamen

Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier

Åbo Akademi

Vasa, 2018

Abstrakt

Författare Fredriksson Henrika	Årtal 2018
Arbetets titel ”En gång är ingenting, men två gånger är redan två gånger” Pedagogers uppfattning av det mobbningsförebyggande arbetet på daghem	
Opublicerad avhandling för magisterexamen i pedagogik Vasa: Åbo Akademi. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier	Sidantal 59
Referat <p>Syftet med den här avhandlingen är att klargöra pedagogens uppfattning av sin roll i det mobbningsförebyggande arbetet på daghem. För att nå syftet har jag använt mig av följande frågeställningar:</p> <ul style="list-style-type: none">- Hur beskriver pedagogen mobbning?- Vad anser pedagogen att är orsaken till uppkomsten av mobbning?- Hur beskriver pedagogen det mobbningsförebyggande arbetet på daghem?- Anser pedagogen att hen har tillräcklig kunskap om förebyggandet av mobbning?- Anser pedagogen att personalresurserna är tillräckliga i jämförelse med de arbetsuppgifter som pedagogen har? <p>Min avhandling har ett fenomenografiskt förhållningssätt, vilket innebär att informanternas uppfattning om ett fenomen undersöks. Den teoretiska utgångspunkten för avhandlingen är socioemotionell utveckling, mobbning och förebyggande av och ingripande i mobbning. Som datainsamlingsmetod användes personlig intervju. Tio svenskspråkiga pedagoger från olika daghem i samma kommun intervjuades. Resultatredovisningen utgörs av en sammanställning av alla informanternas svar, men en informant redovisas skilt.</p> <p>I undersökningen kom det fram att pedagogen jobbar mobbningsförebyggande då hen är närvarande på ett äkta sätt. Pedagogen bidrar med sin närvaro till barnens trygghet, välmående och utveckling.Handledning och observation hör också till de mobbningsförebyggande arbetssätten inom dagvården. Tillräcklig kunskap gällande förebyggandet av mobbning finns hos nästan alla pedagoger, även om det visade sig att det mobbningsförebyggande arbetet inte alla gånger är medvetet.</p> <p>Synen på mobbning är densamma hos pedagogerna som i litteraturen. Orsaken till uppkomsten av mobbning menar pedagogerna att till största delen går att finna hos mobbaren, det handlar om mobbarens person samt individuella problem och behov. Pedagogerna menade ändå att en del barn lättare än andra kan falla offer för mobbning. De nämnde barn som är annorlunda och barn med svag självkänsla.</p> <p>Nästan alla pedagoger ansåg att mobbning inte förekommer på det daghem där de jobbar. Vidare menade en del av pedagogerna att de vet hur man ingriper i mobbning medan andra ansåg att de inte vet det. Beträffande föräldrasamarbetet ser pedagogerna det som viktigt och menar att de är öppna med föräldrarna om vad som händer på daghemmet.</p>	

Min undersökning visade att pedagoger som jobbar i grupper med yngre barn eller med tilläggsresurser anser att resurserna räcker till för de arbetsuppgifter pedagogerna har. Pedagoger som jobbar i grupper med äldre barn anser däremot att resurserna inte är tillräckliga.

Mobbning, förebyggande, daghem, kiusaaminen, ennaltaehkäisy, päiväkoti, bullying, prevention, kindergarten

Innehåll

Abstrakt

1	Inledning	1
2	Socioemotionell utveckling	3
2.1	Omvårdnad och social utveckling	3
2.2	Barns samspel	4
3	Mobbning	6
3.1	Beskrivning av mobbning	6
3.2	Förekomst av mobbning	7
3.3	Orsaker till mobbning	8
3.3.1	Sociala och kulturella orsaker	8
3.3.2	Mobbningsoffer	9
3.3.3	Mobbare	10
3.4	Konsekvenser av mobbning	11
4	Förebyggande av och ingripande i mobbning	12
4.1	Värdegrund och styrdokument	12
4.2	Mobbningsförebyggande arbete	12
4.3	Utveckling av socioemotionella färdigheter	15
4.4	Material för mobbningsförebyggande arbete	16
4.4.1	Handlingsplan	16
4.5	Ingripande i mobbning	18
5	Metodologi, metoder och genomförande	20
5.1	Forskningsansats	20
5.2	Datainsamling	20
5.3	Urval och avgränsningar	20
5.4	Forskningsetiska aspekter	21
5.5	Genomförande av intervjuer	21
5.6	Databearbetning och analysmetod	22
5.7	Validitet och reliabilitet	24
6	Resultat	25
6.1	Mobbning	25
6.2	Uppkomst av mobbning	27

6.3 Mobbningsoffer	30
6.4 Mobbningsförebyggande arbete	32
6.5 Kunskap och resurser	37
6.5.1 Kunskap	37
6.5.2 Resurser.....	38
6.6 Ingripande i mobbning	40
6.7 Fostringsgemenskap	42
6.8 Pedagogens roll	43
6.9 Pedagogen som ser det unika barnet	46
7 Diskussion	52
7.1 Resultatdiskussion	52
7.2 Metoddiskussion	56
7.3 Förslag till fortsatt forskning	57
Referenser	58

Bilagor

Bilaga 1: Intervjufrågor

Tabeller

Tabell 1: Uppkomst av mobbning	27
---	----

Tabell 2: Mobbningsförebyggande arbete	32
---	----

1 Inledning

Varje individ är unik och värdefull som den hen är. Alla har rätt att bli bemötta med omtanke och respekt för sin egen person. Genom att finnas till för sina medmänniskor och verkligen se dem kan man skapa trygghet och visa på humanitet.

De tre första åren i ett barns liv är väldigt viktiga för barnets socioemotionella utveckling. Barnen måste då få möta en varm, trygg och närvarande vuxen. Den trygga vuxna behöver inte vara en förälder, utan det kan vara en av pedagogerna på daghemmet.

Mobbning beskrivs av Höistad (2001) på följande vis: ”När en eller flera personer upprepade gånger, under en längre tid, utsätter en eller flera individer för medvetna, aktiva destruktiva handlingar och/eller uteslutning”. Forskning har tyvärr visat (Stoor-Grenner & Kirves, 2011; Vlachou, Andreou, Botsoglou & Didaskalou, 2011) att mobbning förekommer redan i daghem.

Mobbning uppmärksammas inte särskilt mycket inom småbarnsfostran, även om mobbning förekommer på daghem. Genom att undersöka den småbarnsfostran som bedrivs belyses det arbete som de facto görs och det som ytterligare bör göras för att förebygga mobbning bland barn. En undersökning kan även föra fram budskapet om att pedagogen är i nyckelposition när det gäller det mobbningsförebyggande arbetet, och att det är i det mellanmänniskliga mötet som en människa växer och ges förutsättningar för en god självkänsla och förmåga till empati.

Syftet med denna studie är att klargöra pedagogens uppfattning av sin roll i det mobbningsförebyggande arbetet. Mina frågeställningar är:

- Hur beskriver pedagogen mobbning?
- Vad anser pedagogen att är orsaken till uppkomsten av mobbning?
- Hur beskriver pedagogen det mobbningsförebyggande arbetet på daghem?
- Anser pedagogen att hen har tillräcklig kunskap om förebyggandet av mobbning?
- Anser pedagogen att personalresurserna är tillräckliga i jämförelse med de arbetsuppgifter som pedagogen har?

Undersökningen utförs i flera daghem och resultatet diskuteras i förhållande till teori. I undersökningen används intervju som datainsamlingsmetod och intervjuerna görs med daghemspersonal.

2 Socioemotionell utveckling

I detta kapitel vill jag lyfta fram den trygga vuxna som varje barn har rätt till och behöver. Jag kommer också att beskriva social kompetens, självkänsla och barns samspel.

2.1 Omvårdnad och social utveckling

Enligt Keltikangas-Järvinen (2012) har människan en så kallad social hjärna vars uppkomst påverkas av anknytningsförhållandet mellan barnet och vårdaren. Den anknytning barnet har till sina föräldrar eller vårdare inverkar på barnets tillit till andra människor och en god tillit främjar barnets sociala förmåga. Neitola (2011) skriver att det föräldraskap och de föräldrar som ett barn haft har en direkt påverkan på barnets sociala kompetens.

Enligt Keltikangas-Järvinen (2012) är det människans temperament som bestämmer hur social en person är. Temperamentet har människan från födseln och viljan till socialt umgänge är beroende av temperamentsdragen hos en person.

Barn under tre år befinner sig, enligt Keltikangas-Järvinen (2012), i ett utvecklingsskede där den psykiska hälsan är speciellt viktig. På basis av det som barn erfar under denna tidsperiod bildar de sig en uppfattning om sig själva och om social interaktion. Keltikangas-Järvinen förklarar att barns utveckling upp till tre år är fundamentet för deras personligheter. Allvarliga brister i utvecklingen kan ha följder som visar sig ännu vid vuxenålder.

Goleman (2007) framhåller att god omvårdnad av barn då de är små är värdefull för den socioemotionella utvecklingen. En god omvårdnad präglas i hans ordalag av trygghet, empati, lyhördhet och glädje. För barn innebär en god omvårdnad att de utvecklas till trygga barn. En omvårdnad där vårdarna förhåller sig reserverat till barnen kan medföra att barnen utvecklas till personer som helst undviker social och emotionell kontakt.

Barns omvårdnad och anknytning till sina vårdare ser Goleman (2007) som riktgivande för anknytningsförhållanden då barnen är vuxna. Ett barn vars omvårdnad

varit god kan sannolikt som vuxen tryggt knyta an till andra människor. Men för ett barn med bristfällig omvårdnad är det sannolikt att anknytningar som vuxen känns otrygga.

Sinkkonen (2008) anger att människans självkänsla har sitt ursprung i kroppsliga upplevelser som spädbarn och som något äldre. Av betydelse för barnets känsla om sin kropp är vårdarnas blick, tonfall och beröring då de sköter om barnet. Även vårdarnas kroppsställning och spänning i musklerna har betydelse för barnets upplevelse av sig själv. Barnets upplevelse av sin kropp som bra eller dålig kommer att tjäna som utgångsläge för hens självkänsla.

Keltikangas-Järvinen (2012) och Vedeler (2009) beskriver den sociala kompetensen som människans förmåga till social interaktion och enligt Keltikangas-Järvinen är sociala färdigheter de färdigheter människan använder sig av för att lösa sociala problem.

Vedeler (2009) menar att barn under två år utvecklar grundfärdigheter i att kommunicera och samspela med andra. Grundfärdigheterna omfattar kontakttagande, förmåga att fånga andras uppmärksamhet, förmåga till dialog och att kunna imitera och leka. Barnen lär sig dessa färdigheter i samspel med vårdarna.

Sensitiva vårdare till barn under tre år kan ge goda förutsättningar för socioemotionellt lärande, menar Keltikangas-Järvinen (2012). Hon ser nämligen relationen till vårdarna som det viktigaste när det gäller barns socioemotionella utveckling. Barn från noll till tre år lär sig socioemotionella färdigheter i nära interaktion med sina vårdare. Det är väsentligt med tanke på lärandet att vårdarna är viktiga för barnen på ett känslomässigt plan. Den socioemotionella utvecklingen under de tre första åren handlar om att barnen får en känsla för det egna jaget och utvecklar en grundläggande förståelse för social interaktion. Barnen börjar även uppfatta sin egen individualitet och se sig som unik.

2.2 Barns samspel

Då små barn interagerar med varandra försöker de, enligt Frånberg och Wrethander (2011), identifiera och skapa normer och gränser för samspelet. De granskar sin egen ställning i förhållande till andra och försöker dra en gräns mellan sig själva och

omgivningen. Samtidigt är känslan av delaktighet och samhörighet i en gemenskap betydelsefull för barn. I sin vilja att vara en del av en gemenskap kan barn börja söka skillnader hos andra barn. På så sätt upplever de sig stärka sin samhörighet till gruppen. Barn prövar sig fram till förståelse för det sociala samspelet och kan därför ha ett brutalt maktbruk som involverar hot och mobbning. Dock erfar barn via sociala situationer betydelsen av människans integritet och kommer även i kontakt med moraliska dilemman.

Löfdahl (2007) har forskat i kamratkulturer på daghem och upptäckt att barn via gemensam lek bearbetar och utvecklar normer, värderingar och attityder. I barns lek träder kulturen och värderingarna från samhället fram. Barns erfarenheter av jämlikhet, rättvisa och social interaktion utspelar sig i leken och tillsammans skapar de sig ny kunskap. Resultaten från Löfdahls forskning visar att barn under gemensam lek nedvärderar och utesluter andra barn. För främjandet av en god kamratkultur är de vuxnas närvaro därför ytterst viktig.

Neitola (2011) poängterar att det skulle behövas flera interventionsprogram på daghem och skola för att främja barnens sociala kompetens. Hon förklarar att det även gynnar föräldrarna då de kan få råd om hur de ska gå tillväga med sitt barn i problematiska situationer. För ett lyckat resultat krävs det att föräldrarna, daghemmet och skolan samarbetar med varandra på ett långsiktigt och planerligt sätt. Ur en annan synvinkel diskuterar Neitola det viktiga nätverk som föräldrarna borde ha till andra föräldrar på ett daghem eller en skola, och att det här kunde vara något som även rådgivningen kunde vara delaktig i. Genom att skapa förutsättningar för föräldrarna att lära känna varandra skapas det även ett nätverk som kan stöda barnens sociala samspel och skapa eventuella gemensamma gränsdragningar och regler.

Neitola (2011) skriver om utslagningsrisken som finns för de barn som inte får den hjälp och det stöd de skulle behöva i tid. Det kan handla om barn som behöver extra stöd på grund av sociala svårigheter eller deras individuella egenskaper och typ av personlighet. Förutom att vuxna i barnets närmaste omgivning ska reagera på behovet av hjälp är det också viktigt att fostringsgemenskapen är tillräcklig. Neitola framhäver därför barns rätt till en omgivning med resurser som räcker till.

3 Mobbning

Mitt arbete handlar om mobbning bland barn. Jag kommer att ge en beskrivning av fenomenet mobbning och dess förekomst. Därefter kommer jag att gå in på orsaker till mobbning och konsekvenser av mobbning.

3.1 Beskrivning av mobbning

Som fenomen är mobbning gammalt, anger Frånberg och Wrethander (2011) samt Hamarus (2012), men som benämning menar Frånberg och Wrethander att mobbningen är betydligt nyare. De skriver att forskning om mobbning har bedrivits i 40 år, men att full förståelse för mobbningen som fenomen ännu inte nåtts. Det som försvårar förståelsen av mobbning är att själva fenomenet förändras över tid. Förändringen beror på att den omgivning där mobbningen sker utvecklas. Vetenskapen har dock under åren vidgat sin syn på mobbning, som en följd av ett ökat antal perspektiv ur vilka mobbningen undersökts.

Flertalet forskare beskriver mobbning som ett återkommande negativt beteende riktat mot en annan människa (Hamarus, 2012; Olweus, 1999; Repo, 2013; Salmivalli, 2010). Enligt Hamarus (2008), Olweus (1999) och Salmivalli (2010) handlar det om en obalans i förhållandet mellan mobbarna och mobbningsoffret. De som mobbar har övertag varpå den som mobbas är i en svagare position. Hamarus benämner formen för denna obalans som fysisk, social eller psykisk. Salmivalli beskriver det som att mobbarna har egenskaper eller resurser som gör dem starkare och den makten eller styrkan använder de sig av på fel sätt.

Det är skillnad på att retas i en lekfull bemärkelse och att mobba, skriver Aaltonen, Ojanen, Vihunen och Vilén (2007) samt Salmivalli (2010). Enligt Hamarus (2012) och Repo (2013) är mobbning en subjektiv upplevelse. Repo poängterar att man bör utgå från barnets subjektiva erfarenhet i fall där negativa handlingar förekommer. Hon förklarar att ett barns upplevelse av att bli illa behandlad är beroende av barnets förmåga att klara av situationen.

3.2 Förekomst av mobbning

Stoor-Grenner och Kirves (2011) skriver att forskning om mobbning är längre hunnen vad gäller barn som går i skolan än vad gäller barn som är på daghem och förskola. Det förklarar Repo (2013) med att mobbning bland småbarn först under de senaste åren har uppmärksammats i Finland.

Perren (2000) har genomfört en studie bland daghemsbarn. Hon kom fram till att de barn som mobbar andra barn är ledare i sin grupp och har många vänner. Mobbarna mobbade oftast yngre barn som hade få vänner och mobbarna fick sällan negativ respons på sitt mobbningsbeteende. Perren har även uppmärksammat de barn som har både rollen som mobbare och rollen som mobbningsoffer. De här barnen hade få vänner och de använde sig inte av makt eller status då de utsatte andra för mobbning. Perren tycker inte att barn som både mobbar och blir mobbade borde kallas mobbare, hon ser dem mera som offer.

Repo (2013) har i sin forskning kunnat konstatera systematisk mobbning bland barn i 3–6 års ålder. Hon kom fram till att andelen mobbningsoffer på daghem är 3,3 procent och att andelen mobbare är 7,1 procent. Andelen barn som är både mobbare och mobbningsoffer är 2,2 procent. Den form av mobbning som förekommer mest är den psykiska mobbningen, därefter kommer den verbala mobbningen och som tredje den fysiska mobbningen.

Även Laaksonens forskning (2014) visar att mobbning förekommer bland förskolebarn och att 14 procent av barnen har rollen som mobbare och 11 procent av barnen har rollen som mobbningsoffer. Ytterligare 10 procent av barnen i förskolan är både mobbare och mobbningsoffer, medan 65 procent av barnen inte deltar i mobbningen överhuvudtaget.

I en undersökning av Laine, Neitola, Auremaa och Laakkonen (2010) framgår det att endast 40 procent av barnen i åldern 5–6 år inte upplever några problem med de sociala relationerna. Men då barnen är i sjuårsåldern har barnens problem minskat och 50 procent av barnen upplever problem med de sociala relationerna. Undersökningen utfördes bland finländska barn på daghem samt i förskole- och nybörjarundervisning.

År 2009 deltog Salmivalli (2010) i en undersökning som gällde förekomsten av mobbning bland barn och unga i Finland. Resultatet var att ca 14 procent av barnen på

årskurs 1 mobbar andra barn, och samma procent gäller i årskurs 9. Det som sker däremellan är att från årskurs 2 och uppåt sjunker mobbningsprocenten stadigt. På årskurs 4 mobbar under 10 procent av barnen andra, men från och med årskurs 5 och uppåt ökar mobbningsprocenten stadigt igen.

3.3 Orsaker till mobbning

3.3.1 Sociala och kulturella orsaker

Höistad (2001) betonar att mobbning inte orsakas av mobbningsoffret självt. Anledningen till att en specifik person faller offer för mobbning är inte enbart personens beteende eller egenskaper. Hamarus (2008) och Repo (2013) anser inte heller att offrets personliga egenskaper är orsaken till mobbningen. De vill att mobbning ska ses i den sociala kontext där den återfinns eftersom mobbning alltid sker i grupp (Höistad, 2001; Repo, 2013) och är socialt (Perren, 2000) och kulturellt betingad (Repo, 2013).

Enligt Hamarus (2008) är den rådande kulturen inom en gemenskap av betydelse för uppkomsten av mobbning. Hon förklarar att individer som avviker från det som värdesätts i en gemenskap lätt blir offer för mobbning, eftersom mobbaren försöker få mobbningsoffret att framstå som annorlunda från övriga individer i gemenskapen och genom att framhäva det avvikande hos offret kan mobbaren få hen att verka annorlunda. Vad olika gemenskaper värdesätter varierar beroende på den aktuella kulturen. Ingen människa är den andra lik och på basis av det kan det ses troligt att nästintill vem som helst kan bli stämplad som annorlunda.

En orsak till att mobbning inte upphör kan vara kollektiv tillfredsställelse (Repo, 2013), eller som Perren (2000) och Höistad (2001) anger att medlöparna i mobbningen vantrivs men inte vågar sätta emot den som mobbar. Som medlöpare inberäknar Höistad de personer som mobbaren har som stöd i själva mobbningen. Medlöparna kan vara rädda för att mobbaren ska börja mobba dem istället om de inte längre är med på att mobba. I sin rädsla att bli utanför och ett offer för mobbning kan medlöparna rentav mobba sina vänner.

Den reaktion som mobbning frambringar i en grupp har betydelse för fortsatt mobbning, menar Perren (2000) och Höistad (2001). Höistad förklarar att mobbaren fortsätter att mobba om hen upplever att gruppen står bakom beteendet. Avsaknad av en invändning från någon räknar mobbaren som ett godkännande, men om mobbningsbeteendet leder till en negativ reaktion i gruppen kan det hända att mobbaren slutar att mobba.

3.3.2 Mobbningsoffer

Som det tidigare kom fram menar Höistad (2001) att orsaken till att ett barn blir mobbat inte enbart kan förklaras med hens beteende eller egenskaper. Han ser dock vissa barn som möjliga offer för mobbning. Dessa barn kan oavsiktligt bidra till att de blir mobbade. Han ger exempel på barn med sociala svårigheter som kan bli uteslagna ur en gemenskap eller självmant välja att utesluta sig. Det handlar oftast om en dålig förmåga till sociala relationer och bristande färdigheter i sociala situationer. Barnets val att inte vara med i en gemenskap behöver inte betyda att barnet faktiskt inte vill vara med. Det kan hända att en dålig självkänsla kombinerat med rädsla och oförståelse för de sociala kraven styrt beslutet.

Perren (2000) har i sin studie kommit fram till att barn som inte har några vänner på daghemmet löper större risk än andra att bli mobbade. År 2014 forskade Laaksonen (2014) i barns interaktion i förskolan. Hon kunde konstatera att de förskolebarn som utsätts för mobbning är mer tillbakadragna och inkapabla att försvara sig själva. De har svårt att hantera konflikter och ta kontakt med andra i barngruppen. Dessa barn har även svårt att ta emot respons av andra, samt att ge respons och stöd till andra barn.

Ett annat resultat som Laaksonen (2014) kom fram till i sin forskning är att barnen som är mobbare-offer (både mobbar och blir mobbade) interagerar med andra barn på ett sätt som är störande och aggressivt. Hon menar att mobbare-offer har bristande sociala färdigheter.

3.3.3 Mobbare

Det finns en bakomliggande problematik hos dem som mobbar, anser Höistad (2001). Det kan vara fråga om problem på individ- eller gruppnivå. De flesta som mobbar beskrivs av Höistad som personer med lågt självförtroende. De är i grund och botten osäkra och otrygga individer. Genom ett självsäkert beteende försöker mobbarna att inte visa sitt sanna jag. Att mobba kan för dem kännas belönande och fungera som ett bra sätt att nå egna syften (Höistad, 2001; Repo, 2013).

Ett mobbningsbeteende kan bero på försök att få makt (Hamarus, 2008; Höistad, 2001; Repo, 2013) och status (Repo, 2013) i en grupp. Höistad (2001) skildrar behovet av makt som en inneboende aggressivitet som mobbaren känner sig kunna kontrollera via den makt och dominans som mobbningen ger. Maktbehovet kan också bero på att mobbaren känner sig maktlös i sitt eget liv, varpå den erövrade makten ersätter och ger makt över maktlösheten.

Den som mobbar kan, enligt Hamarus (2012), ha en önskan att få uppmärksamhet eller sträva efter en viss roll. Höistad (2001) lyfter fram mobbarens rädsla för att själv bli mobbad. Det kan hända att mobbaren någon gång tidigare fallit offer för mobbning och genom att mobba andra försöker hen undvika att genomgå det på nytt.

Mobbning kan även orsakas av missunnsamhet från mobbarens sida, menar Höistad (2001). Mobbaren kan tycka att mobbningsoffret förfogar över något som mobbaren inte har eller är bättre på något än vad mobbaren är. Det tolererar inte mobbaren och trampar därför ner offret och hånar det som hen har eller har lyckats med.

Vidare anger Höistad (2001) projektion hos mobbaren som en orsak till att någon blir mobbad. Det handlar om att offret i fråga har triggat fram en mer eller mindre omedveten aggression hos den som mobbar. Mobbaren kan ha blivit sårad av någon men inte kunnat komma ut med sina känslor. Detta har gjort hen frustrerad samt aggressiv och den mobbade får ta skulden för illamåendet. För den som mobbar har offret exempelvis egenskapen vidrig, även om det är mobbarens egna vidrighetskänsla som blivit beklädd. Projektionen ger mobbaren möjlighet till en konkret måltavla för den nu namngivna aggressionen hen känner. Mobbaren kan på så vis bortförklara sitt negativa beteende med vidrighetsegenskapen och känner sig bättre till mods.

Bakgrunden till varför ett barn beter sig illa mot ett annat barn kan, med hänvisning till Hamarus (2012) och Repo (2013), vara att de sociala färdigheterna i form av att få vänner eller upprätthålla vänskap är bristfälliga. Laaksonen (2014) menar också att brister i de sociala färdigheterna är en orsak till att ett barn mobbar. Hon har undersökt förskolebarns interaktion och kommit fram till att de mobbade barnens interaktion med andra barn är medvetet dominerande och diskriminerande. De här barnen har svårt att ta andra i beaktande, hålla upp en interaktion samt stöda andra barn. Repo ger exempel på barn som försöker få vänner och uppnå en viss status genom att säga åt andra att de inte blir bjudna på hans födelsedagskalas om de inte leker med hen. Här behövs de vuxnas stöd och hjälp så att det hela inte utvecklas till mobbning. Barn måste få möjlighet att lära sig hur man skaffar sig vänner.

3.4 Konsekvenser av mobbning

Enligt Repo (2013) påverkar mobbning barns självbild och identitetsutveckling och eventuellt kan självbilden bli förstärkt av vuxna som benämner barn som exempelvis blyga eller dumma.

Mobbning bland barn på daghem påverkar hela barngruppen negativt, anser Kirves (2013). Atmosfären i gruppen känns otrygg och barnen kan börja må dåligt både fysiskt och psykiskt. Enligt Perren (2000) kan barngruppen på daghemmet vara den första grupp i vilken ett barn deltar. Om ett barn redan från första stund är utan vänner och blir mobbat kan det påverka barnet både i yngre och i äldre år. Crothers och Levinson (2004) anger följden för barn som mobbats som missanpassning. Detsamma uppger Kirves och Sajaniemi (2012) och nämner mobbning av 5–7-åriga barn som anledning till missanpassning de första skolåren.

4 Förebyggande av och ingripande i mobbning

Detta kapitel handlar om vad det mobbningsförebyggande arbetet bland barn i Finland går ut på och vilka stöd för arbetet som finns. Därtill ges en kort inblick i vad ingripande i mobbningsfall med små barn innebär.

4.1 Värdegrund och styrdokument

FN:s konvention om barnets rättigheter tar ställning mot mobbning (Finlands Unicef, u.å., artikel 2, 19 & 31). Enligt artikel 2 är alla barn jämlika, de har samma rättigheter och de ska skyddas från diskriminering. Artikel 19 betonar barns rättigheter att bli skyddade från våld, fysiskt såväl som psykiskt, medan artikel 31 tar upp barnens rätt att leka, ha fritid och få vila.

Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2016 (Utbildningsstyrelsen, 2016) föreskriver att det är förbjudet att mobba eller trakassera en annan person inom småbarnspedagogiken. Man får inte heller bete sig våldsamt eller rasistiskt mot någon annan. Det står att personalen ska jobba mobbningsförebyggande och ingripa då de upptäcker fall av mobbning.

Kirves (2013) påpekar att mobbningsförebyggande arbete bland barn och unga alltid bör pågå. Hon menar att ansvaret ligger hos barns nätverk i form av hem, dagvård, skola och rådgivning. Även andra vuxna som jobbar med barnfamiljer har ansvar för förebyggandet av mobbning.

4.2 Mobbningsförebyggande arbete

Repo (2013) ser skillnad mellan mobbningsarbetet på daghem och i skolan. Mobbningsarbetet på daghem är till sin art förebyggande medan det som utförs i skolan är fokuserat på lösningsmodeller och ingripande.

Forskning har visat att god kvalitet inom dagvården är anknuten till pedagogens insats och kunnande (Sommer, 2005). Sommer skriver att förutsättningar för en god kvalitet finns då pedagogen engagerar sig i barnens och gruppens välmående och utveckling

och har en positiv, empatisk och öppen inställning till barnen. Pedagogerna ska även vara närvarande, vara engagerade i sitt arbete och ställa upp mål för verksamheten och barnens lärande. Pedagogerna bör därtill ha kunskap inom såväl det pedagogiska området som det psykologiska området. En god kvalitet på dagvården främjar barns språkliga, sociala och emotionella förmåga samt förbättrar även barns koncentrationsförmåga. Dagvårdens positiva och negativa faktorer inverkar på hur ett barn mår och det märks både på daghemmet och hemma.

Stoor-Grenner och Kirves (2010) poängterar betydelsen av att påbörja det mobbningsförebyggande arbetet redan med små barn. Man bör ta tag i situationer som kan utvecklas till mobbning innan det är försent. Det mobbningsförebyggande arbetet på daghem ska, enligt Perren och Alsaker (2006), involvera hela barngruppen. De förklarar att mobbningen sker i gruppen av barn och att alla berörs av det. Tidigt ingripande i mobbningssituationer ökar den psykiska, sociala och fysiska tryggheten (Repo, 2013).

Det mobbningsförebyggande arbetet ska vara målinriktat, medvetet, långsiktigt och planerat (Stoor-Grenner & Kirves, 2010) samt konsekvent (Repo, 2013). De förutsättningar som behövs för att möjliggöra det mobbningsförebyggande arbetet är rätt fördelade resurser, kvalitativt god pedagogik (Repo, 2013) och vuxna som förbinder sig till arbetet och deltar i det (Repo, 2013). Kirves (2013) lyfter fram det svåra i att känna igen mobbning och anger kunskap om mobbning som fenomen som en förutsättning för att lyckas med att förebygga och åtgärda mobbning. Hon har även i sin forskning kommit fram till att kunnig pedagogisk personal minskar på antalen mobbningsfall bland barn på daghem.

En rik och varierande inlärningsmiljö fungerar mobbningsförebyggande, enligt Repo (2013). Detta eftersom barns tendens till negativt beteende är lägre i kvalitativt goda miljöer. Hon lyfter fram meningsfulla aktiviteter för barn på daghem som ytterst viktiga. Barn som har roliga upplevelser under dagens lopp orkar bättre hålla ut även under tråkigare stunder. Då blir det inte lika lätt oroligt i barngruppen, vilket leder till att det uppstår färre situationer som kan leda till mobbning.

Personalens samarbete med föräldrarna är av stor vikt i det mobbningsförebyggande arbetet, uppger Repo (2013). Hon menar att öppenhet och ärlighet ska genomsyra samarbetet. Ett sätt att få igång samarbetet och få föräldrarna att aktivt delta är öppna

diskussioner om daghemmets mobbningsförebyggande arbete och de värderingar som styr verksamheten.

Målsättningen med mobbningsförebyggande arbete bland småbarn, som Repo (2013) ser det, är välmående på individuell- och gruppnivå. Det mest centrala inom det mobbningsförebyggande arbetet är relationen mellan barn och vuxen. Relationen påverkas av den vuxna som förutsätts vara sensitiv gentemot barnet. Som en sensitiv vuxen uppfattar hen barnets signaler och behov och besvarar dem. Relationen som barnet och den vuxna har ska präglas av värme och respekt.

Det väsentligaste i mobbningsförebyggande arbete är, enligt Repo (2013), att barn får lära sig alternativa handlingssätt. Hon förklarar att barns förutsättningar att lära sig alternativa handlingssätt är avhängig de vuxnas stöd och hjälp. Barn ska ges möjlighet till att utveckla sin förmåga att bemästra sina känslor och likaså sin förmåga till självreglering. De vuxna kan med ett respektfullt och kärleksfullt sätt lära och vägleda barn och på så vis skapa goda förutsättningar till bättre självkontroll. Det gäller att sätta gränser för barns beteende, men dock inte genom straff. Barns behov av att glädja vuxna ökar allteftersom de får positiv respons på sitt beteende.

Den vuxna ska ge barnet sin egen närvaro och skapa möjlighet till positiva sociala kontakter som ger glädje och tillit (Repo, 2013). Annat som Repo (2013) anser vara av betydelse för barns utveckling och lärande är känslan av trygghet i den egna barngruppen. Trygghet i sin tur medför känsla av delaktighet för det enskilda barnet.

Enligt Kirves (2013) ska personalen följa med samspelet i gruppen och se till att varje barn känner sig godkänt. Personalen ska även vara observant på maktförhållandena mellan barnen samt de beteenden och motiv barnen har i förhållande till varandra (Repo, 2013). Barngrupperna borde vara tillräckligt små så att de vuxna har möjlighet att lägga märke till och förstå barnens eventuella problem med de sociala relationerna (Laine m.fl., 2010). Laaksonen (2014) poängterar att ju tidigare barn med svag samspelsförmåga får stöd och hjälp desto bättre. Det ger barnen bättre möjligheter till att få vänner och upprätthålla vänskapsband.

Barns helhetsmässiga utveckling gynnas, enligt Jonsdottir (2007), av vänskapsförhållanden som känns bra, i motsats till relationer som inte är lika positiva. Repo (2013) menar att daghem är bra miljöer för vänskapsförhållanden att gro och

utvecklas. Jonsdottir anser att det hör till daghemmets uppgifter att främja barnens relationer och gemenskapskänsla.

4.3 Utveckling av socioemotionella färdigheter

Ett barns sociala kompetens och förmåga till självreglering utvecklas inte genom bestraffning, menar Repo (2013). Hon förespråkar istället en pedagogik där barns färdigheter utvecklas. Det betyder att då ett barn gjort något bra ger den vuxna positiv respons. Den vuxna uppmärksammar även barnet för att hen finns till. Däremot vill Repo komma bort från tänkandet att barn ska belönas, t.ex. med en gåva, för sitt agerande. Själva agerandet i sig kan vara roligt och då behövs ingen belöning. Visst kan barn belönas med något men det ska inte vara en förutsättning för agerandet. Belöningen kan komma i efterhand som en överraskning för barnet.

Daghemsforskning utförd av Kirves och Sajaniemi (2012) gav belägg för att barn i behov av särskilt stöd är mer frekvent involverade i mobbning än barn utan några stödbehov. De anger att risken för att barn i behov av särskilt stöd ska exkluderas socialt är två gånger större än för andra barn.

I en artikel av Vlachou m.fl. (2011) poängteras daghemspersonalens betydelse för främjandet av barns socioemotionella utveckling. Forskarna menar att personalen på ett daghem eventuellt kan vara de första som lägger märke till ett barns sociala svårigheter. För ett barn kan nämligen erfarenheten av att tillhöra och delta i en barngrupp vara ny. Om man uppmärksammar de sociala svårigheterna tidigt kan man förebygga att problemen förvärras och gynna barnets socioemotionella utveckling.

Repo (2013) skriver att vuxna tillsammans med barnen kan öva sociala färdigheter genom att de vuxna handleder och stöder barnen i deras förhållande till andra barn. Det finns även olika program för övning av sociala färdigheter, som är bra komplement till verkliga situationer. När det gäller små barn är den pågående situationen, när känsloläget är på och situationen igång, den allra bästa för att öva sociala färdigheter.

Då vuxna sätter gränser för barn utvecklas barns förståelse för vad som är tillåtet och vad som förväntas, menar Repo (2013). Vidare innebär gränser trygghet för barnen och deras färdigheter inom självbehärskning och självkontroll utvecklas. En vuxen ska

sätta gränser för ett barn med respekt för det enskilda barnet. Hänsyn ska tas till barnets förmåga och utvecklingsnivå, utgående från vilka lämpliga utmaningar sedan ska ges. Den vuxna ska vara försiktig med hur hen använder sin makt över barnet. Stränga befallningar kan skada relationen mellan den vuxna och barnet.

4.4 Material för mobbningsförebyggande arbete

Folkhälsans Förbund (2017) erbjuder pedagoger material och redskap för det mobbningsförebyggande arbetet på daghem. De har två program som pedagoger kan använda för att utveckla barnens socioemotionella färdigheter. START heter programmet för 1–3-åringar och Stegen för 4–6-åringar. Kompisväskan fungerar i sin tur som inspiration för vuxna att stöda barn i deras relation med andra barn. Folkhälsan har också ett redskap där föräldrarna har en aktiv roll, nämligen Dagisfred, genom vilken man främjar trygghet och trivsel samt förebygger ensamhet på daghem. Annat som Folkhälsan kan bidra med är olika workshoppar med varierande teman samt litteratur och materialbank. Folkhälsan har även utarbetat "En handlingsplan för att förebygga och ingripa i mobbning" och den beskrivs härnäst.

4.4.1 Handlingsplan

Stoor-Grenner och Kirves (2011) skriver att daghem i förebyggande och ingripande syfte kan göra en egen handlingsplan mot mobbning. Handlingsplanen kan förutom enhetsvis även göras gruppvis. Planen blir sedan en del av daghemmets plan för småbarnsfostran och dokumenterar och synliggör det mobbningsförebyggande arbetet. Dokumentation kan bidra till en systematik i det mobbningsförebyggande arbetet och göra det konsekvent.

Handlingsplanen ska göras av personalen på daghemmet och gärna även av barnens föräldrar, uppger Stoor-Grenner och Kirves (2011). Då handlingsplanen kommer till rör det sig om en process och inte om ett färdigt material. Handlingsplanen ska leva och förändras över tid. De begrepp som används och de förhållningsregler som finns kräver eftertanke och reflektion för att verkligen kunna förstås. En förståelse för

mobbing och dess innebörd medför ökad trygghet i barngruppen och det blir lättare för var och en att prata om svårigheter då man uppnått förståelse.

Enligt Stoor-Grenner och Kirves (2011) bör handlingsplanen innehålla en beskrivning av daghemmets värden och vision och målsättningen för verksamheten. Den ska även innehålla en beskrivning av en trygg dagvård enligt Grunderna för planen för småbarnsfostran och Finlands lag. Annat som handlingsplanen ska innehålla är hur daghemmet uppfattar mobbing, vad mobbing handlar om och vilka metoder som används för att förebygga mobbing. Det ska också framkomma vilka strategier daghemmet använder för att upptäcka, känna igen och hantera mobbing, och planen ska innehålla en beskrivning av hur man följer upp avslutade mobbningsfall. Handlingsplanen ska även beskriva föräldrasamarbetet och resurserna för fortbildning, och därtill bör den omfatta en beskrivning av hur det på daghemmet informeras om själva planen och hur dokumentationen går till, samt hur handlingsplanen uppdateras och utvärderas.

Strategier som ger anvisningar för hur man går tillväga vid mobbingssituationer ska alla väsentliga personer inom daghemmet ha kunskap om, menar Stoor-Grenner och Kirves (2011). Med detta menas att barnen och de vuxna, såsom personalen och föräldrarna, känner till vad de kan och förväntas göra. Varje daghem ska göra upp sina egna strategier för mobbingssituationer eftersom ingen mobbingssituation motsvarar en annan. Någonting som också inverkar på strategival är kunskapen om både mobbingssituationen och barnen. För personalen är, förutom tillvägagångssättet, även ansvarsfrågan viktig. Vem har ansvar för samtal och dokumentation av samtalen och vem har ansvar för uppföljningsarbetet?

I forskning gjord av Repo (2013) framkom skillnader mellan daghem som har en plan för hur man ska förebygga och ingripa i mobbing och daghem som inte har det, trots att studien inte hittade belägg på att det skulle förekomma mindre mobbing i de daghem som har en plan än i de daghem som inte har det. Skillnaderna är att personalen på daghem med en plan upplever att barnen är mer trygga och får ett varmare och kärleksfullare bemötande än barn i daghem utan plan. Barn i daghem med plan upplevs också oftare få sina egna individuella behov tillgodosedda än barn i daghem utan plan. Därtill upplever personalen i daghem med plan oftare än i daghem utan plan att de

gemensamt provar och analyserar olika pedagogiska lösningar och att deras chef stöder dem i deras arbete.

4.5 Ingripande i mobbning

Det går inte att ge en färdig modell för hur man ska lösa en mobbningssituation, enligt Repo (2013). Alla situationer är olika och kräver olika problemlösningssätt, beroende på mobbningssituationens konstellation, det vill säga relationerna barnen emellan, de vuxna och de vuxnas gruppdynamik. Stoor-Grenner och Kirves (2011) betonar att man som vuxen alltid har ett ansvar att ta tag i en mobbningssituation och försöka lösa den. Om personalen eller föräldrarna vill kan utomstående hjälp tas in för att lösa en mobbningssituation. Stödet kan fås av specialbarnträdgårdslärare, rådgivningen, elevvården eller en psykolog.

Situationer där mobbning bland småbarn förekommer är lättare att hantera än situationer med äldre barn involverade, anser Stoor-Grenner och Kirves (2011), eftersom mobbningen inte har hållit på lika länge som den möjligtvis gjort hos skolbarn. Hamarus (2012) förklarar att tidigt ingripande kan förhindra att ett negativt socialt samspel uppstår i en grupp och att roller och sociala relationer som hör ihop med det negativa samspelet blir permanenta. Stoor-Grenner och Kirves poängterar förutsättningarna för vuxna som jobbar med småbarn att inverka på barnens sociala samspel och förändra oönskat beteende. Även Kirves och Sajaniemi (2012) anser att det är viktigt att ingripa tidigt i barns mobbningsbeteende. I sin mobbningsforskning kunde de nämligen notera att det redan hos tre år gamla barn kan förekomma mobbar- och offerroller.

Repo (2013) berättar att barn som mobbar fortsätter ändå tills de är tvungna att ändra sitt beteende. Enligt Stoor-Grenner och Kirves (2011) kan en vuxen med sin person och sitt varande få slut på mobbning genom att starkt markera att mobbarens beteende är oacceptabelt. Både barn som mobbas och barn som mobbar behöver vuxnas hjälp. Tryggt och empatiskt stöd är till förmån för båda parter. Den som mobbar är i behov av vägledning i sitt sociala samspel av en förstående vuxen som är villig att ge barnet förutsättningar att förändra sitt beteende. Barnet måste få hjälp att hitta alternativa beteendesätt (Kirves & Sajaniemi, 2012).

Repos forskning (2013) visar på skillnader i ingripandet i mobbning mellan daghem som har en plan för hur man bör förebygga och ingripa i mobbning och daghem som inte har det. Personalen i daghem som har en plan upplever oftare att de klarar av att ingripa i mobbning och att mobbningen har slutat efter ingripandet än i daghem utan plan.

Repo (2013) skriver att informationsgången mellan personalen och föräldrarna ska vara så god att föräldrarna vet vad som försiggår i barngruppen. Mobbningssituationer som uppstått ska meddelas och personalen ska vara ärlig mot föräldrarna vad gäller deras barns roll i gruppen. Ett gott föräldrasamarbete som bygger på fostringsgemenskap är till nytta då mobbning ska diskuteras.

Repo (2013) resonerar att för att skapa det bästa möjliga utgångsläget i fall där personalen ska ta upp mobbning med föräldrarna måste man först beskriva vad som har hänt. På så vis har personalen inte framfört några egna tolkningar av det skedda utan endast framlagt situationen som den var. Efter att föräldrarna fått situationen beskriven för sig kan personalen tryggt tolka det skedda tillsammans med föräldrarna. Kraftiga känslor kan väckas hos föräldrarna när de får veta att deras barn är involverade i mobbning. Föräldrar till barn som mobbar kan uppleva skamkänslor medan föräldrar till barn som blir mobbade kan känna rädsla och ångest.

Enligt Laaksonen (2014) är det viktigt att barn som varit involverade i mobbning får stöd i att komma ur sin roll som endera mobbare eller mobbad. Det bästa skulle vara om rollen kunde avlägsnas före skolstarten. För det barn som blivit mobbat handlar det om att få hen att förstå att det inte är hens fel. Beträffande det barn som mobbat andra barn skulle det vara betydelsefullt att frånta barnet stämpeln som hen har av att vara ett aggressivt barn.

5 Metodologi, metoder och genomförande

Materialet består av intervjuer gjorda med pedagoger från olika daghem. I detta kapitel beskriver jag hur jag gått tillväga då jag arbetat med min undersökning.

5.1 Forskningsansats

Patel och Davidson (2011) beskriver fenomenografin som ett förhållningssätt där individers uppfattningar om ett fenomen är det mest väsentliga. Inom fenomenografin utgår man ifrån att individen själv bidrar till hur den egna relationen ser ut i förhållande till ett fenomen. Det att min undersökning lyfter fram uppfattningar om ett fenomen innebär att den hör till det fenomenografiska förhållningssättet.

5.2 Datainsamling

Som datainsamlingsmetod för min undersökning har jag valt personlig intervju. En intervju beskrivs av Justesen och Mik-Meyer (2011) samt av Kvale och Brinkmann (2014) som ett samtal som resulterar i kunskap. Den intervjuform som jag använde mig av var en semistrukturerad intervju (se bilaga 1). Med semistrukturerad intervju menas en intervju som utgår från färdigt bestämda huvudfrågor, vilka är indelade i olika temaområden, enligt Justesen och Mik-Meyer (2011). Även om frågorna är färdigt bestämda har den som blir intervjuad möjlighet att komma med någonting eget utöver det som tillfrågats. Det att jag strikt skulle hålla mig till endast mina egna frågor och inte ge utrymme för informanternas tankar ser jag inte som ett alternativ. Pedagogerna kan uppfatta sin verklighet annorlunda än vad jag kunnat tänka mig och kan således ge mera än vad jag trott.

5.3 Urval och avgränsningar

Jag valde att göra min undersökning i en kommun där jag inte känner dem som jobbar inom dagvården. Efter att ha fått lov av kommunen att utföra undersökningen kontaktade jag svenskspråkiga daghem i kommunen och frågade om de ville delta i

min undersökning. Av 15 villiga pedagoger kunde intervjuer genomföras med 10. Fem intervjuer blev inställda pga. sjukdom, personalbrist eller byte av arbetsplats och de genomfördes aldrig.

5.4 Forskningsetiska aspekter

Då jag tog kontakt med informanterna berättade jag vem jag är, vad och var jag studerar samt mitt syfte med undersökningen. Jag berättade även hur intervjun går till och att all data behandlas konfidentiellt samt att deras namn anonymiseras. Gillham (2008) menar att det är viktigt att de som ska bli intervjuade har blivit informerade om vem som intervjuar och varifrån hen är. Syftet med forskningen och vad materialet används till måste också klargöras.

Enligt Hallamaa, Launis, Lötjönen och Sorvali (2006) är det viktigt att skydda deltagarnas anonymitet i en undersökning. Det innebär att forskaren ska visa respekt för deltagarna och låta de tillfrågade i en undersökning själva bestämma om de vill delta eller ej. Deltagarnas anonymitet skyddas också då de själva får bestämma vad de vill delge till undersökningen. Information om deltagarna får inte heller gå ut till obehöriga. Detta löste jag genom att ha personuppgifterna inlåsta i ett skåp. Hallamaa m.fl. nämner också att läsarna inte får känna igen informanterna i texten som forskaren skrivit. Informanterna i min undersökning fick pseudonym som jag själv hittade på.

För att garantera informanternas anonymitet berättade jag inte för någon var jag gjorde intervjuerna. Dock visste personalen på de olika daghemmen om intervjuerna eftersom intervjuerna gjordes på daghemmen. Jag spelade in intervjuerna, men för att ingen skulle kunna höra på intervjuerna efteråt så använde jag hörlurar då jag lyssnade på inspelningarna.

5.5 Genomförande av intervjuer

Jag intervjuade tio pedagoger på olika daghem från en och samma kommun. Jag delade in pedagogerna i grupper enligt vilken ålder på barn de jobbar med för tillfället och pedagogerna i samma grupp fick därefter pseudonymer med samma begynnelsebokstav. Detta gjorde jag eftersom jag ville särskilja de olika

åldersgrupperna för att se om det fanns variation bland pedagogerna beroende på vilken ålders barn de jobbade med. Som det framkommer nedan jobbar de flesta pedagogerna i min undersökning med barn i 3–5-års ålder. Det betyder att jag i mitt arbete har flest citat av pedagoger som jobbar med äldre barn. Pedagogernas pseudonymer är indelade enligt följande:

0–3 år = Alexia, Alissa, Amelia

2–5 år = Blenda

3–5 år = Ebba, Edwina, Elissa, Ellinor, Erin

5 år = Fiona

Först gjorde jag en pilotintervju. Under pilotintervjun märkte jag att mina frågor var för svåra och att jag måste öppna dem mera för den som blir intervjuad. Efter att ha omformulerat frågorna började jag med de egentliga intervjuerna.

För att kunna koncentrera mig helt på den som jag intervjuade spelade jag in hela intervjun. Genom att spela in intervjun kunde jag vid behov ställa följdfrågor. Det kändes som en frihet att verkligen kunna lyssna till vad den andra har att säga. Justesen och Mik-Meyer (2011) skriver att tillvägagångssättet för dokumenteringen av en intervju varierar, men att de flesta väljer att spela in intervjun. En del skriver endast anteckningar, men de kommer då att missa detaljer som behövs vid analysen av materialet.

5.6 Databearbetning och analysmetod

Jag ville belysa det mobbningsförebyggande arbete som görs på daghem och uppmärksamma olikheter i uppfattningar, därför intervjuade jag 10 personer. Jag transkriberade alla intervjuer. På så sätt kunde jag relatera innehållet i intervjun till den skrivna texten, och det hjälpte mig att få en bättre helhetsbild av dem som jag intervjuade. Då intervjun transkriberas struktureras samtidigt intervjun, vilket underlättar den analytiska processen (Kvale & Brinkmann, 2014). Enligt Justesen och Mik-Meyer (2011) är det arbetsdrygt att transkribera hela intervjuer så för att underlätta bördan kan endast vissa utvalda delar skrivas ut. Men om analysen så kräver

måste intervjuerna transkriberas mer i detalj. Jag valde att transkribera hela intervjuer för att inte missa något väsentligt, sammanlagt 124 sidor och 8 timmar material.

Beträffande transkribering förklarar Kvale och Brinkmann (2014) att de människor som är delaktiga, endera rent fysiskt (såsom intervjupersonen), eller personer som nämns under intervjun, har rätt att förbli anonyma. Detsamma gäller även institutioner som nämns under intervjun. De ljudupptagningar och transkriberingar som gjorts ska hållas utom räckhåll för obehöriga och då undersökningen är färdig ska de förstöras. Transkriberingarna har jag hållit inlåsta i ett skåp och ljudupptagningarna är säkrade med lösenord. Efter att min undersökning är slutförd och godkänd kommer jag att förstöra materialet.

Jag började min analys med att läsa igenom alla intervjuer. På så vis bildade jag mig en uppfattning om vad som kommit fram i intervjuerna och fick en bild av varje enskild informant. Patel och Davidson (2011) delar in analys av data i fyra steg enligt det fenomenografiska förhållningssättet. Det första steget innebär att den som analyserar ska skapa sig en helhetsbild av materialet och bli bekant med det. Efter att jag läst igenom intervjuerna en gång gjorde jag det på nytt och försökte då relatera innehållet i intervjuerna till varandra och urskilja likartade eller olikartade tankar bland pedagogerna. Men det kändes svårt att komma ihåg vad de olika pedagogerna sagt eftersom jag tyckte att de ganska långt alla hade samma budskap. Det andra steget i analysen går ut på att försöka urskilja likheter och skillnader i materialet och det tredje steget är att bilda beskrivningskategorier av utsagorna (Patel & Davidson). Det blev lättare att särskilja de olika pedagogernas tankar då jag började dela in utsagorna i kategorier. Det fjärde steget i analysen beskrivs av Patel och Davidson som en process där den som analyserar försöker finna mönster i materialet och se kopplingar mellan kategorier. Jag hade kategoriserat pedagogernas utsagor väldigt noggrant, vilket gjorde att jag hade väldigt mycket material i mina kategorier. Det gjorde att jag såg det mesta som viktigt och mönstret var svårt att se.

Analysen framskred dock bättre när jag började bearbeta materialet utan att ta hänsyn till kategorierna. Då kunde jag fokusera mera på innehållet i materialet. Jag märkte att de flesta informanter pratade om samma teman varpå jag gjorde kategorier utgående från det. Kategorierna var mobbningsförebyggande arbete, mobbning eller retning, mobbningsoffer, ingripande, uppkomst av mobbning, fostringsgemenskap, kunskap

och resurser samt pedagogens roll. Då jag läste igenom informanten Ellinors intervju märkte jag att hon hade något alldeles extra att komma med jämfört med de andra informanterna. Jag bestämde mig därför att föra fram hennes tankar och uppfattningar mera än de andras.

Min tolkning av hela materialet relaterade jag till den teoretiska bakgrunden om mobbningsförebyggande arbete som jag behandlar i teoridelen av min avhandling. Jag var även observant på att mina problemformuleringar blev besvarade.

5.7 Validitet och reliabilitet

Vilkka (2005) skriver att validiteten bestäms utifrån informanternas förståelse av intervjufrågorna. Informanterna förstod mina frågor och kunde svara på dem, men flera sade att frågorna var svåra. Det svåra i mina frågor visade sig handla om att informanterna inte tidigare hade tänkt på sådana saker som jag frågade om.

Vilkka (2005) förklarar att reliabiliteten i en undersökning handlar om hur noggrant undersökningen har gjorts och om undersökningen kan göras på nytt med samma resultat. Det är sannolikt att resultatet skulle vara detsamma om undersökningen gjordes på nytt. Det anser jag eftersom jag noggrant utfört analysen av mitt insamlade material och jag kan tänka mig att en annan person som läser transkriberingarna kommer fram till samma resultat som jag. Så därför hävdar jag att reliabiliteten på min undersökning är god.

6 Resultat

Nedan presenterar jag vad jag har kommit fram till i min undersökning. Områden som tas upp i resultatdelen är mobbning, mobbningsförebyggande arbete, kunskap och resurser, fostringsgemenskap samt pedagogens roll. Jag har valt att sammanföra informanternas svar i olika teman utifrån vilka jag redovisar deras svar. Informanternas varierande uttalanden belyser jag via citat.

6.1 Mobbning

Mobbning eller retning

Samtliga informanter anser att det är en skillnad mellan att retas och att mobba, mobbning är djupare, större och mera än att retas. Detta stöds av Aaltonen, Ojanen, Vihunen och Vilén (2007) samt Salmivalli (2010) som också ser en skillnad mellan att lekfullt reta och att mobba. Mobbning definieras av informanterna som medvetet och planerat och det innebär att säga eller göra något dumt för att göra någon illa eller ledsen. Enligt informanterna kan mobbning börja med att man retas för att sedan övergå till regelrätt mobbning.

Men om det blir mera så då går det väl sen till mobbning. Att jag tycker nog att där är skillnad. Att det inte är småretande mera utan något större, mer regelbundet... (Amelia)

Jag tycker nog att mobba är större. (Ebba)

Mobbning är ju nog liksom ännu djupare... (Elissa)

Enligt informanterna är även antalet negativa handlingar mot samma person relevant för om det ska anses vara mobbing. Om ett och samma barn upprepade gånger blir utsatt handlar det om mobbning. Forskarna delar denna åsikt och anger mobbning som ett återkommande negativt beteende riktat mot en annan människa (Hamarus, 2012; Olweus, 1999; Repo, 2013; Salmivalli, 2010).

Jag tycker mobba är mera om det händer alltid till samma person och det är varje dag. (Ebba)

Ett par informanter (Alexia och Alissa) tar upp att skillnaden mellan mobbning och retande beror på hur den utsatta känner och upplever situationen. Om den som blir utsatt upplever det som mobbning reagerar hen med att inte ge tillbaka, utan hen drar sig undan. Mobbning beskrivs av Hamarus (2012) och Repo (2013) som en subjektiv upplevelse. Repo anser att barnets förmåga att bemästra sin utsatthet har betydelse för hur barnet erfar situationen.

Jag upplever det som så att man kanske blir sur och skriker tillbaka / ... / man blir retad så här. Men om man blir mobbad så kan jag tänka mig att man mera dra sig tillbaka... (Alissa)

Enligt informanterna förekommer det konflikter när barn leker och de menar att det hör till. De säger att barn under konflikter övar sina sociala färdigheter och lär sig att samspela med varandra. Frånberg och Wrethander (2011) förklarar att barn i sin interaktion försöker identifiera det samspel som de är en del av samt komma fram till rådande regler. Barn strävar efter att vara en i gruppen och berörs i samspelet med andra barn av moraliska ställningstaganden.

Nästan alla informanter uppger att det inte förekommer mobbning på deras daghem. Alexia är osäker och säger att det kanske förekommer mobbning på hennes daghem.

Sammanfattningsvis visar det sig att informanterna uttrycker samma syn på mobbning som litteraturen gör. Informanterna kan även se en skillnad mellan att reta och att mobba.

6.2 Uppkomst av mobbning

Som visuellt stöd finns en tabell, ”Uppkomsten av mobbning”, nedan. Tabellen ger en helhetsbild av det resultat som beskrivs i texten.

Tabell 1.

Uppkomst av mobbning			
Mobbaren			
Person	Behov	Personliga problem	Metoder
Alla mobbar någon gång	Verka tuff	Olika svårigheter (t.ex. socioemotionella)	Illamåendet går ut över andra
Vem som helst	Vara med i gänget	Mår dåligt	Dölja egen osäkerhet
Vet att mobba är fel	Höja sin status	Svag självkänsla	Dölja egna problem
Förstår ej skillnad på rätt och fel	Bli populär	Svagt självförtroende	Rikta eget problem mot någon annan
Förstår ej olikheter	Få vänner	Dåliga hemförhållanden	Lyfta eget ego med att trycka ner någon
Utövar makt	Uppmärksamhet	Avsaknad av något eller någon	Ge igen för egen utsatthet (mobbad)
Verkar självsäker (är osäker)	Tillfredsställelse	Avundsjuk	Defensmekanism som överlevnadsstrategi
Verkar utåtriktad (är blyg)	Välbehagskänsla	Svartsjuk	(undgå att bli mobbad)
		Rädd att bli ensam	
		Förstärkt tävlingsinstinkt	

<u>Yttre påverkan</u> Gruppträck Konflikter	<u>Yttre omständigheter</u> Avvikelse hos någon Uppfostran Attityder av äldre Förebilder av äldre Modeller av äldre
---	--

Attityder och modeller

Alexia och Erin ser uppfostran och förståelsen av rätt och fel som en bidragande orsak till att någon börjar mobba, medan Edwina menar att även om barn vet att det är fel så mobbar de ändå. Nästan hälften av informanterna uppger att alla kan bli mobbare och Elissa menar att alla barn nog mobbar någon gång.

... uppväxten och hur man har blivit lärd har en roll, hur man från liten har blivit lärd att bete sig mot andra. Att jag tycker att det spelar en jättestor roll och det kommer ju också hemifrån.
(Alexia)

Tre informanter anser att attityder, modeller och förebilder har betydelse för uppkomsten av mobbning. De attityder och de modeller och förebilder som barnen får av äldre barn och av vuxna påverkar barn helt klart. Likaså äldre syskons relationer till och beteende med sina kompisar, föräldrars samtalsämnen sinsemellan och deras attityd gällande rasism.

Makt och grupptryck

Av informanterna anser fyra att mobbning uppstår då någon utövar makt över någon annan. Ett barn som är starkare, större, äldre eller har en bättre självkänsla än ett annat barn använder sin makt till att mobba. I litteraturen (Hamarus, 2008; Höistad, 2001; Repo, 2013) ses också makten som en orsak till att någon mobbar, det kan handla om att mobbaren har behov av att få makt eller en annan status. Hälften av informanterna nämner grupptryck som orsak till att någon blir mobbad. Det kan hända att någon mobbar för att verka tuff eftersom den vill vara med i gänget, höja sin status och få vänner.

... sådana som är lite starkare och vill vara duktiga / ... / på det viset att de kanske har / ... / någon som ser upp till dem när de vågar göra något sådant / ... / och sedan skaffar sig kamrater också på det viset. (Amelia)

Avvikelse

Knappt hälften av informanterna uppger att mobbning kan få sin början från det att någon är annorlunda på något sätt. Hamarus (2008) berättar att mobbaren tar fasta vid det avvikande hos någon och får andra personer uppmärksammade på det som är annorlunda. Informanterna ger exempel på att någon har ett annorlunda utseende, talar ett annat språk, har glasögon, annorlunda eller smutsiga och illaluktande kläder, annorlunda familjeförhållanden, ett fysiskt funktionshinder eller motoriska eller språkliga svårigheter. Olikheten kan vara vad som helst, det räcker att man är lite annorlunda, och mobbaren saknar förmåga att hantera olikheter.

... om man har något i utseende, någonting som inte är så normalt / ... / i andras ögon / ... / det behöver ju inte bara vara en nippa på kinden så kan den bli offer för mobbning eller retande / ... / om man saknar massa ord och har språkliga brister så kan man bli retad för det. Fysiska hinder, vad som helst, allt möjligt. För man är lite annorlunda. (Ebba)

Personkemi och personliga problem

Mobbning kan även börja från en dålig personkemi mellan två personer, anser Amelia, Ebba och Erin. Det är bara så att man kommer bättre överens med vissa än med andra. Något barn får något emot ett annat barn som den inte tycker om.

... hur jobbar du själv med det och vilken uppfostring har du fått. Vet du vad är rätt och fel / ... / vi har ju kanske vissa som vi kommer bättre överens med och vissa som vi kommer sämre överens med. Men att ändå är vi ju alla likvärdiga, vi måste ändå kunna jobba med alla. (Erin)

Enligt fyra informanter kan det också handla om att mobbaren är avundsjuk på någon för vad den har (t.ex. finare kläder) eller vad den klarar av. Det kan handla om svartsjuka och tävlande med den andra. Höistad (2001) anser att missunnsamhet kan vara en bakomliggande faktor till att någon mobbas. Mobbaren klarar inte av det faktum att någon är eller har det bättre än hen själv.

Det sker hela tiden någonting då många människor är tillsammans, säger Blenda, och ur det kan det uppstå konflikter, eftersom alla tänker och tycker olika. En individ med personliga problem kan börja mobba en oliktankare ifall hen inte har en förståelse för att alla inte tänker lika. Ett personligt problem kan vara socioemotionella svårigheter, vilket Elissa ser som en orsak till att någon mobbar. Barn som har brister i de sociala färdigheterna kan börja mobba för att de inte vet hur de ska få vänner och umgås med dem (Hamarus, 2012; Repo, 2013).

Även fem andra informanter tar upp personliga problem som en orsak till att någon börjar mobba. De personliga problemen kan exempelvis vara olika svårigheter gällande sig själv, att må dåligt eller ha en svag självkänsla, dåliga hemförhållanden eller avsaknad av något eller någon. Mobbaren försöker med sitt beteende få uppmärksamhet, tillfredsställelse och känsla av välbehag. Med andra ord låter mobbaren sitt illamående gå ut över andra, som istället får lida för det.

Vissa är sådana som liksom behöver på något sätt mobba andra för att få antingen uppmärksamhet eller få den där att "Jag känner mig bra när jag gör det här"... (Edwina)

... oftast så är det nog den som mobbar som har några svårigheter eller som mår dåligt på något sätt / ... / men att det tar sig i uttryck sedan / ... / att det är andra som får lida för det. Kanske avundsjuk på någon annan och då börjar man göra något tokigt. Men att ganska ofta så är det ju nog den som mobbar som kanske mår sämst ändå, heller från början åtminstone. (Blenda)

Metoder för eget välmående

Enligt Höistad (2001) har den som mobbar ofta lågt självförtroende, är osäker samt otrygg. Mobbningen är ett sätt för mobbaren att inte avslöja sanningen. Detta stämmer

överens med informanternas utsagor där flera informanter beskrev mobbaren som en person som verkar säker på sig själv och utåtriktad, men innerst inne kan hen vara blyg, osäker, ha svag självkänsla och ett svagt självförtroende. Mobbaren kan ha ett personligt problem, se sig som annorlunda och vara rädd för att bli ensam. Hen börjar mobba för att dölja sin egen osäkerhet och sitt personliga problem eller sin avvikelse. Genom att mobba försöker mobbaren rikta sitt problem mot någon annan och lyfta sitt eget ego genom att trycka ner någon annan. Samtidigt är mobbningen en metod genom vilken mobbaren vill bli populär och få vänner. Fiona uppfattar mobbaren som en mobbad. Fiona talar om att mobbaren ger igen för vad hen själv blivit utsatt för då hen blev mobbad.

6.3 Mobbningsoffer

Enligt Blenda kan vem som helst bli mobbad, vilket också Hamarus (2008) till viss del anser. Hon menar att alla människor är olika och olikheter kan vara orsak till mobbning. Detsamma tycker uppemot hälften av informanterna då de säger att vad som helst som gör ett barn annorlunda från övriga barn kan vara en orsak till att ett barn blir mobbat. Informanterna berättar att det kan handla om att ett barn har ett annorlunda utseende, hen kan komma från ett annat land eller ha glasögon. Ett barn kan ha annorlunda kläder och eventuellt smutsiga och illaluktande kläder. Likaså kan ett barn prata annorlunda för att hen har ett annat modersmål eller språkliga svårigheter. Andra svårigheter som kan ses som avvikelser av andra barn är motoriska svårigheter eller fysiska funktionshinder. En annan orsak till att ett barn blir mobbat och utanför kan också vara hens oförmåga att leka utan att förstöra och söndra andras lekar. Det har även Höistad (2001) tagit fasta vid och han beskriver barn med sociala svårigheter som barn som utesluts eller väljer att utesluta sig från en gemenskap. Dessa barn kan ha bristande färdigheter och förståelse för relationer och sociala situationer samt möjligtvis en svag självkänsla.

Nå det är dom som kommer från sådana annorlunda familjeförhållanden / ... / Deras språk är kanske en sak som man snappar opp hemifrån, att dom med annorlunda språk har något fel. Äh, hemskt lätt sådana barn som inte alltid har rena kläder på sig, som kanske luktar annorlundare (sådana som bor i mögelhus), så har en annorlunda lukt. Dom blir lätt att någon säger att "Du luktar konstigt" att "Du får inte vara med". (Fiona)

Sedan om man har något i utseende nånting som inte är så normalt, eller normalt, men att i andras ögon kanske inte, det behöver ju inte bara vara en nippa på kinden så kan den bli offer för mobbning eller retande. /... / Här i vår grupp kanske om man saknar massa ord och har språkliga brister så kan man bli retad för det. Fysiska hinder, vad som helst, allt möjligt. För man är lite annorlunda. (Ebba)

Drygt hälften av informanterna har en likadan bild av barn som lättare än andra faller offer för mobbning. De här barnen beskrivs som svaga, tysta, blyga och tillbakadragna. Barnen har en svag självkänsla, de vågar inte stå på sig och säga emot och de är rädda. Som två informanter (Blenda och Elissa) säger så är det inte roligt att mobba någon som är stark, självsäker och vågar säga ifrån och stå upp för sig själv. Det som informanterna beskriver överensstämmer med det som Laaksonen (2014) anser gällande mobbade förskolebarn. Hon menar att de är tillbakadragna och klarar inte av att försvara sig.

Nå jag tänker kanske mera på sänhärna som inte vågar stå på sig och vågar inte säga då tillbaka att ”äh, det där bryr jag inte om vad du säger, att sluta opp med det där”. Som är blyga och tillbakadragna och så här, dom tror jag att nog faller lättare. (Elissa)

Nå säkert såna som är mera tysta, som inte vågar stå på sig. Såna som drar sig undan. / ... / Såna som är svagare. (Ebba)

Edwina förklarar att ett barn med svag självkänsla visar för mobbaren att hen blir ledsen och börjar gråta. Det gör att mobbaren tycker att det är roligt och använder sig av samma metod en annan gång för att få samma barn att gråta på nytt. Men ett annat barn med stark självkänsla kan ignorera vad mobbaren säger för att hen förstår att mobbaren inte har något klokt att komma med. Genom att ignorera mobbaren visar barnet att hen inte vill lyssna och mobbaren slutar att bråka. Alexia beskriver mobbarens beteende som utövande av makt över någon som är svagare. Enligt Salmivalli (2010) har mobbaren någon egenskap eller resurs som gör hen starkare och gör att mobbaren har mer makt än sitt offer.

... det är nog mycket hur barnen, den som blir då mobbad, att hur den reagerar på den där själva. (Edwina)

Sammanfattningsvis visar det sig att informanterna anser att barn som är annorlunda eller har en svag självkänsla och inte vågar stå på sig lättare än andra kan falla offer för mobbning.

6.4 Mobbningsförebyggande arbete

I intervjuerna framkom sex områden inom det mobbningsförebyggande arbetet som utförs på daghemmen. Dessa sex är verksamhet och förhållningssätt, gruppklimat och känslor, etik och familjeliv, lek, konflikter och exempel ur praktiken. Dessa kommer att redovisas härnäst. Som visuellt stöd finns en tabell nedan, ”Hur pedagogerna beskriver sitt mobbningsförebyggande arbete”. Tabellen ger en helhetsbild av det resultat som beskrivs i texten.

Tabell 2.

Mobbningsförebyggande arbete	
<p><i>Det mobbningsförebyggande arbetet är:</i></p> <p>En del av vardagen En del av verksamheten</p> <p><i>Pedagogerna arbetar mobbningsförebyggande genom:</i></p> <p>Närvaro Observation Handledning</p>	<p><i>Det mobbningsförebyggande arbetet utförs:</i></p> <p>Medvetet Omedvetet</p>
<p><i>Pedagogerna stöder barnens:</i></p> <p>Vänskapsförhållanden Delaktighet i gruppen</p> <p><i>Pedagogerna förbättrar:</i></p> <p>De sociala färdigheterna Gruppdynamiken</p> <p><i>Pedagogerna:</i></p> <p>Löser konflikter tillsammans med barnen Upprätthåller gemensamma regler</p>	<p><i>Pedagogerna stärker barnens:</i></p> <p>Självkänsla Förmåga att sätta ord på känslor Förmåga att hantera känslor</p> <p><i>Pedagogerna lär barnen:</i></p> <p>Alternativa handlingssätt Ömsesidig respekt</p>
<p><i>Pedagogerna använder som metoder:</i> Olika program Smågruppsverksamhet</p>	
<p><i>Pedagogerna har förståelse för:</i> Det enskilda barnet Gruppen Relationernas betydelse</p>	

Verksamhet och förhållningssätt

Tre informanter (Alexia, Blenda och Ebba) lyfte fram det mobbningsförebyggande arbetet som en naturlig del av verksamheten på daghem. Ebba anser att personalen är skyldig att jobba mobbningsförebyggande och att det hör till personalens ansvar. Det står i FN:s konvention om barnets rättigheter barns rätt till jämlikhet och skydd från våld och diskriminering (Finlands Unicef, u.å.). Informanterna menar att mycket av

det som görs på daghem är mobbningsförebyggande arbete, det ligger som en grund för själva verksamheten. De berättar att personalen ofta omedvetet handlar på ett mobbningsförebyggande sätt.

Det medvetna mobbningsförebyggande arbetet utförs enligt Alexia och Elissa genom att deras daghem använder sig av Folkhälsans Kompisväskan. Det är ett material som är utarbetat för förebyggandet av mobbning på daghem. Alexia tar upp Lilla Chilla som ett mobbningsförebyggande program utfärdat av Folkhälsan.

Edwina ser det som utmanande att få alla i personalen att ta till sig samma förhållningssätt. Utmaningen ser hon i att få ett större antal vuxna att komma överens om samma sak. Det finns flera olika synsätt bland personalen och det betyder att personalen måste föra diskussioner om och bestämma sig för en gemensam linje. Dock säger hon att alla sätter barnen och deras välmående i första hand så det brukar nog gå vägen. Personalen diskuterar på förhand igenom sitt förfaringssätt vid konflikter barn emellan och alla jobbar för förebyggandet av mobbning. Alla i personalen har kommit överens om att finnas till för den som blivit utsatt samt att ge andra handläggssätt åt den som utsätter någon annan för kränkande handlingar. Det stämmer överens med Repos (2013) åsikt att det mest väsentliga i förebyggandet av mobbning är att lära barnen alternativa handläggssätt.

... nog viktigast / ... / att få diskutera med alla som jobbar med barnen att vi jobbar på samma sätt, att vi ingriper genast för att förebygga mobbning. Att vi ser inte mellan fingrarna bara att "Äsch, att nog måste den bli stark också själv" liksom, stå på sig, utan att man hjälper där och ger det där att hur ska man göra / ... / Och sen är det ju emellanåt svårt när man också är jätte många vuxna att få alla att jobba efter samma principer / ... / att det är också mycket diskussion / ... / alla är här för barnen / ... / man vill se att barnen mår bra. (Edwina)

Gruppklimat och känslor

Förebyggande verksamhet på daghem är enligt informanterna gruppverksamhet där man jobbar för en bättre gruppdyamik. Till det hör beröring, som t.ex. massagesagor, där goda vänskapsförhållanden kan skapas. Dit hör all form av smågruppsverksamhet, eftersom den vuxna då har bättre möjlighet att lägga märke till barnens kommunikation med varandra. Laine, Neitola, Auremaa och Laakkonen (2010) menar att det är lättare att uppmärksamma problem i barnens relationer i små grupper. Informanterna tog även

upp stärkandet av barnens självkänsla så de vågar stå på sig och klarar av kraven som tillkommer ju äldre de blir.

... att kan du redan / ... / nu i så tidig ålder hjälpa barnen / ... / då tror jag det blir bättre sedan liksom i tonåren / ... / det blir ännu mera liksom krav på barnen / ... / det kommer utifrån också krav på dem hur man ska vara / ... / att man får den här självkänslan bra från början, får den stark. (Edwina)

Hälften av informanterna ser det som viktigt att lära barnen om olikheter hos människor och om respekt för andra, och om att ta andra i beaktande samt att vara god kamrat med alla. Att lära barnen om känslor ses också som betydelsefullt, både att prata om egna och andras känslor samt att kunna namnge dem. Vidare är det viktigt att barnen klarar av att behärska sig själva och kan hantera sina känslor. Enligt Repo (2013) ska barnen ha möjlighet att få stöd i utvecklandet av sin förmåga att hantera och reglera sina känslor. För detta ändamål har Folkhälsan utarbetat program som personalen på daghem använder sig av. Programmet Start är för yngre barn och Stegvis för äldre. Programmen tar upp känslor och det anses av informanterna förebygga mobbning genom att barnen lär sig förstå sina egna och andras känslor.

Nå jag tycker när vi har vår Start och Stegvis. Det är sådana här program som man går igenom känslor och hur man använder sig av sina känslor och hur man känner till sina känslor. Och det tycker jag redan är ett jättestort hjälpmedel mot mobbning, att barnen lär sig sina känslor och vet hur andra känner sig när man är ledsen och glad och så här. Och så har vi ännu Chilla och så har vi den där Kompisväskan, här är många som har gått den utbildningen. (Alexia)

Etik och familjeliv

Edwina berättar att personalen tycker att det är viktigt att i början av verksamhetsåret tillsammans med barnen fundera på gemensamma regler för gruppen, regler som gäller både barn och vuxna. Vid uppgörandet av reglerna funderar man även på orsaken till att man har reglerna. På detta sätt ökar barnens delaktighet och förståelsen för regler och bestraffningar. Genom att i ett tidigt skede lära barnen respekt för varandra och utveckla barnens förståelse för andras och de egna känslorna lär sig barnen samhällets normer, skillnaden på rätt och fel samt utvecklar sin moral. Då är barnen inte så elaka mot varandra eftersom de vet att man inte får göra så.

Edwina poängterar att dagens barn är mera krävande än förr. Hon anser att barnen idag behöver lära sig mera än tidigare. De sociala färdigheterna borde stärkas eftersom det

inte längre sker naturligt på fritiden. Laaksonen (2014) menar att genom att stöda barn med svag samspelsförmåga har de bättre förutsättningar att få vänner. Edwina berättar att familjerna har massor av program hela tiden så det finns inte tid för vanlig lek och socialt umgänge. Barnens fritid har utvecklats till tid för hobbyn och datorspel. Familjerna har press på sig att hinna göra så mycket som möjligt, så fritiden präglas av brådska att hinna från en plats till en annan.

Lek

Hälften av informanterna poängterade närvaro med barnen, vilket även Repo (2013) gör. Genom att vara närvarande med barnen har den vuxna möjlighet att iaktta barnen och deras sociala samspel, samt ta tag i situationer innan de utvecklas till mobbning. Informanterna anser att genom att vara närvarande med barnen kan de barn som behöver extra stöd få det och till alla barn förmedlas budskapet att de vuxna på daghemmet ser till att de har det bra. I detta sammanhang kan Repos syn på trygghetens betydelse lyftas upp. Då ett barn känner sig trygg i en grupp upplever barnet delaktighet som i sin tur främjar barnets lärande och utveckling.

Att vi är lyhörda. Att man är där med barnet / ... / och iakttar och observerar en lek, så att man genast får bort det om där blir någonting... (Elissa)

... jag tycker att det viktigaste är liksom att vi vuxna bryr om vad som händer / ... / Och det som man då gör är att man lyssnar och observerar att hur går den här leken, alltså går den rätt till nu eller försöker någon liksom mobba eller retas. (Elissa)

Personalen använder olika metoder för att lära barn att det går att leka med alla och att man kan vara kompis med olika barn. Fiona berättar att de har lekpar och att barnens plats vid samlingen varierar. Personalen föreslår även vid behov andra lekkompisar åt barn som ofta leker tillsammans.

Alissa och Blenda menar att personalen dagligen diskuterar barnen och barngruppen. Vid behov tänker personalen ut strategier för hur de ska få barn som leker ensamma mer delaktiga och hur de här barnen ska få flera lekkompisar. Alissa berättar att de just nu har ett barn som de jobbar med. Det handlar om ett barn som inte har hittat sin plats i gruppen och personalen försöker se till så att barnet får kompisar.

Alltså vuxen har typ tagit två barn, det barnet som det gäller och sedan ett annat barn då, och faktiskt satt oss ner och lekt med dem. Vi sitter ofta annars också mycket på golvet och leker

men att speciellt just bara de här två då, och försökt få dem att leka med varandra. Eller att vi alla tre vill leka tillsammans... (Alissa)

Konflikter

Barn som inte kan vara tillsammans för att det kan uppstå bråk skiljs åt enligt Elissa. Det förklarar hon med att man på så vis undviker konflikter. Blenda delger att i sådana fall funderar personalen på hur de ska lösa problemet, de utgår inte direkt ifrån att undvika problemet.

... jag tycker att många här nog mycket funderar just på det här t.ex. kompisrelationerna / ... / och är ganska så här lyhörda och märker / ... / någonting som är lite krångligt i vissa situationer / ... / få t.ex. en lek att löpa / ... / Eller den här är mycket ensam / ... / det här är sådant som man pratar kollegor emellan och funderar / ... / man tänker på sin grupp / ... / att hur börjar vi göra för att liksom den bättre börjar komma in och få någon att leka med. Och sedan kanske några andra kombinationer som kanske inte alltid i alla stunder är så bra. Att hur skulle man kunna göra då istället / ... / på det sättet ständigt samtalsämne eller som man funderar på. (Blenda)

Edwina tycker inte att den vuxna ska ge färdiga lösningsmodeller i en konflikt mellan barn. Den vuxna ska ge barnen ansvaret för konflikten och tillsammans med barnen diskutera igenom konflikten och ta upp barnens känslor. Genom att finnas till hands och styra diskussionen kan barnen lära sig att göra kompromisser och själva lösa konflikter. Barnens sociala färdigheter utvecklas i samvaro med andra. Detta stöds av Repo (2013) då hon menar att barn ska öva sina sociala färdigheter med hjälp av vuxna. Alexia anser att barnens konflikter reds ut i diskussion med barnen men utan att den vuxna tar ställning till konflikten. Hon tillägger att barnen inte behöver säga förlåt (om de inte vill), för alla barn menar inte det de säger då de ber om förlåtelse. Istället får barnen ge en kram och den vuxna säger förlåt ifall barnen inte gör det.

Nästan alla informanter konstaterar att på daghem förekommer det varje dag konfliktsituationer mellan barn. De anser att konfliktsituationerna ska åtgärdas genast, för de kan inte vänta. Man måste ta itu med konflikter och retande så att det inte utvecklas till mobbning. Stoor-Grenner och Kirves (2010) anser likaså att alla situationer som kan vara en begynnande mobbning bör åtgärdas i stunden. Alissa menar att flera från personalen är uppmärksamma på negativa händelser bland barnen,

men det finns även de som inte är det. Det tror hon att beror på hurdan man är som person.

... det beror på kanske människors olika personligheter. Att en del märker genast och andra inte kanske aldrig. (Alissa)

Exempel ur praktiken

Alexia säger att de gett direktiv åt föräldrarna beträffande födelsedagsinbjudningar, så att inget barn ska känna sig utanför. De har meddelat föräldrarna att inbjudningskortet hålls i hyllan och sagt ”... att om man bjuder bara flickor så kan man inte lämna en ytterom, att då måste man bjuda alla eller så måste man lämna då lite flera/hälften ytterom...”.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att personalen på daghem ger uttryck för att de arbetar mobbningsförebyggande både medvetet och omedvetet. Det gör de genom att vara närvarande, observera och handleda. Det mobbningsförebyggande arbete som personalen i praktiken gör är att lösa konflikter tillsammans med barnen, lära ut alternativa handlingssätt och ömsesidig respekt samt förbättra gruppdynamiken och de sociala färdigheterna. Annat mobbningsförebyggande arbete som utförs är att upprätthålla gemensamma regler, stöda barnens vänskapsförhållanden och delaktighet i gruppen samt stärka barnens självkänsla och förmåga att sätta ord på och hantera känslor. Det mobbningsförebyggande arbetet stöds av olika program och metoder samt av smågruppsverksamhet. Personalen ser det mobbningsförebyggande arbetet som en del av vardagen och verksamheten. Det finns också förståelse för det enskilda barnet, för gruppen samt för relationernas betydelse. Pedagogen anses ha en betydande roll som skapare av välmående bland barn.

6.5 Kunskap och resurser

6.5.1 Kunskap

De flesta informanterna tycker att daghemspersonalen har tillräckligt med kunskap om förebyggande av mobbning. Dock menar tre informanter (Blenda, Erin och Fiona) att kunskapen är bristfällig. Blenda anser att personalen har tillräckligt med teoretisk

kunskap om det mobbningsförebyggande arbetet, men hon är osäker angående den praktiska kunskapen.

Att så här liksom i teorin tror jag nog att alla mer eller mindre vet vad det handlar om. Att sedan hur du kanske förverkligar det, det här praktiska, och just i den där stunden då det är aktuellt, så det är kanske sedan en annan sak. (Blenda)

Fiona i sin tur tycker att en del har kunskap, men att andra inte har det. Orsaken till okunskapen ser hon i det att ny personal inom småbarnsfostran inte ännu har hunnit inhämta kunskap om ämnet genom olika kurser. Hon säger ”... alla har ju inte kanske nu direkt utbildning i den här branschen heller som kommer på jobb”. Men hon menar också att även om du är behörig så har du inte tillräckligt med kunskap om mobbningsförebyggande arbete.

Informanterna anser att faktorer som bidrar till personalens kunskap är både kurser och erfarenhet. Inom daghemspersonalen finns det intresse för kurser om mobbning. De berättar att det finns ett bra utbud av kurser om mobbning och att personalen gått på dem. Kursernas innehåll är tillämpbara i praktiken och Alexia påpekar att ”... alltid är det ju bra att utöka sin kunskap med kurser”.

Alltså Folkhälsan ha ju bra ordnat olika. Att då när man bara kan liksom gå på kurs så finns det ju, att vi har gått alla den här liksom Kompisväskan-utbildningen och så här som också har lite med det att göra... (Edwina)

Nå jag tycker när vi har vår Start och Stegvis. Det är sådana här program som man går igenom känslor och hur man använder sig av sina känslor och hur man känner till sina känslor. Och det tycker jag redan är ett jättestort hjälpmedel mot mobbning, att barnen lär sig sina känslor och vet hur andra känner sig när man är ledsen och glad och så här. Och så har vi ännu Chilla och så har vi den där Kompisväskan, här är många som har gått den utbildningen. (Alexia)

För att sammanfatta anser informanterna att personalen i stort har tillräckligt med kunskap. De brister som finns ligger i den praktiska erfarenheten och säkerheten i utförandet.

6.5.2 Resurser

Över hälften av informanterna anser att de har tillräckligt med resurser för det mobbningsförebyggande arbetet på daghemmet. Elissa säger att även om de har mycket program under dagen så prioriterar de ändå barnen och deras

vänskapsförhållanden. Hon berättar att de är fyra vuxna med 13 barn, eftersom hon jobbar i en integrerad specialgrupp.

... vi har tillräckligt med resurser / ... / Vi är kanske mera närvarande med alla våra barn än vad en grupp med många barn är... (Alissa)

Informanten Fiona menar att i vanliga fall är resurserna för det mobbningsförebyggande arbetet tillräckliga, om alla går in för det och ser till att de har tid för det. Men då någon från personalen är borta räcker resurserna inte till. Det beror på att grupperna är stora och antalet vuxna per grupp litet, eftersom inga vikarier finns att tillgå.

Ett par av informanterna tycker att det är väldigt svårt att hitta tid att jobba mobbningsförebyggande i vardagen. Men de säger att de nog tar sig an det ändå och lämnar något annat ogjort, eftersom barnens välmående är viktigast för dem.

... att hinna med överallt / ... / och ta sig den där tiden. Så visst är det ibland en utmaning / ... / men själv anser jag att det här är jätteviktiga saker, ingen ska behöva må dåligt här /... / Och den tiden måste ju tas för att reda upp. Och man måste hinna vara ändå alert på sådana här små liksom saker som kan tyda på någonting annat / ... / då får man lämna liksom någonting annat. Att jobba med människor och skulle fränse från sådant där och tänka att ”Nej, vi hinner inte med det här nu för att det här andra är liksom viktigare”, då kan man ju kanske börja fundera att vad man egentligen gör. (Blenda)

... visst kan man få hjälp, men tidsbrist har vi nog hela tiden. Hela tiden har vi massor att göra känns det som / ... / nog sätter man ju den tiden när man märker att det förekommer mobbning, så nog måste man ju ta den tiden till sig då, hitta den tiden. (Ebba)

Vardagen på daghem är fulla med program, händelser och uppgifter framgår det av några informanter. De upplever att det finns mycket att göra och att tiden inte räcker till. Dock menar Ebba att hjälp finns att få om man behöver.

Två informanter (Blenda och Edwina) tar upp att det behövs flera vuxna på daghem. Barnen behöver vuxna till allt under daghemsdagen, det kan inte finnas för många vuxna. Barnens alla behov ska tillgodoses och det behövs flera ögonpar som ser vad som händer och sker. Det finns en vilja hos informanterna att vara tillsammans med färre barn åt gången. På så vis skulle konfliktsituationerna minska och den vuxna skulle ha tid att se och höra mycket mera än nu. Det är omöjligt att hinna vara överallt på en och samma gång. För Edwina känns större gruppstorlekar än de nuvarande skrämmande. Hon frågar sig hur personalen ska hinna med allt, då det redan nu inte

finns tillräckligt med tid till att stöda barnens sociala färdigheter under daghemsdagen. I dags dato upplever hon att hon går från lek till lek för att lösa bekymmer och det gör barnen oroliga, de får inte lugn och ro att leka.

Och nu när det igen blir det här med större grupper / ... / så blir man rädd för det att ska man alls hinna / ... / När man ser i dagens barn så / ... / de kräver mycket mera. De behöver lära sig mera. Det kommer inte liksom så naturligt hemifrån eller från liksom släkt och vänner, för att det är så mycket...

Du skulle måsta vara där just med barnen hela tiden, du skulle måsta vara med i leken för att kunna visa åt barnen hur du ska göra /... / genast om någonting händer så ska du finnas till för barnen. När du har 22 barn (och 3 vuxna), så du är inte alltid kanske på rätt plats vid rätt tidpunkt. Eller du har inte den där tiden att diskutera igenom allt med barnen. (Edwina)

Det framkom skillnader mellan de pedagoger som jobbar med barn i åldern 0–3 år och de pedagoger som jobbar med barn i åldern 3–5 år. Skillnaderna var att de pedagoger som jobbar med yngre barn upplever att personalresurserna är tillräckliga och att de hinner delta i och observera barnens lekar. Detta till skillnad mot de pedagoger som jobbar med äldre barn, som upplever att personalresurserna är för små. Pedagogerna säger att personalen inte räcker till för att delta i barnens lekar eller ens observera alla barns lekar. Ibland kan det hända att en pedagog är ensam med hela gruppen. Några av pedagogerna som jobbar med de äldre barnen hade dock en extra vuxen i sin grupp. Dessa pedagoger säger att de hinner vara med barnen och observera deras lekar, men tiden räcker inte till för planering av verksamheten. En pedagog som jobbar med de äldre barnen har en mindre grupp och hen upplever att resurserna är tillräckliga.

Sammanfattningsvis fann jag att majoriteten av informanterna upplever att de har tillräckligt med resurser för det mobbningsförebyggande arbetet, medan de resterande känner att tiden och personalresurserna inte är tillräckliga för barnen och övriga arbetsuppgifter. Med resurser menar informanterna tid för utförande av arbetsuppgifter samt personaldimensioneringen i förhållande till antal barn.

6.6 Ingripande i mobbning

Alla informanter har inte delgett sin åsikt angående ingripandet i mobbning eftersom intervjuerna inte direkt tog upp frågan. Hälften av informanterna kom dock in på ämnet och deras svar redovisas här.

Om något barn blir utsatt för negativ behandling uppger Edwina och Elissa att en vuxen går med i situationen och diskuterar med barnen och reder ut vad det är frågan om. Enligt Stoor-Grenner och Kirves (2011) är det de vuxnas ansvar att ingripa och åtgärda situationer där barn blivit utsatta för negativa handlingar. Edwina menar att den vuxna visar att det som händer inte är acceptabelt och så får den som kränkt någon annan säga förlåt. Genom att en vuxen markerar att negativa handlingar inte är accepterade kan mobbning stoppas (Stoor-Grenner & Kirves, 2011). Edwina poängterar att det inte är någon skillnad från vilken grupp på daghemmet barnet är, utan att personalen har hand om alla barn på daghemmet. Om det barn som har handlat fel är från en annan grupp ger man sedan tillsammans med barnet information om det skedda till den egna personalen. Det är viktigt att ta tag i situationen genast, om man väntar för länge hinner barnen glömma det som hänt och då kan det signalera för barnen att situationen var någonting som man kan nonchalera. För den som har blivit utsatt kan det dessutom kännas dåligt att gå igenom situationen på nytt så lång tid efteråt. Detsamma gäller föräldrarna, situationen tas upp med dem men det poängteras att den redan har behandlats på daghemmet och inte behöver gås igenom en gång till hemma.

Där är det nog liksom att det är ingen skillnad att vems barn det är utan att alla vuxna sköter om allas barn. Man tar nog genast liksom och visar att det här är inte okej, så här gör vi inte och diskuterar med barnen. (Edwina)

Med hänvisning till Repo (2013) så är det viktigt att föräldrarna blir meddelade om det har förekommit mobbning där deras barn har varit involverat. Personalen ska berätta för föräldrarna vilken roll just deras barn har haft i mobbningssituationen.

Om någon blir mobbad anser Ebba att personalen då borde börja läsa om mobbning och sedan tillsammans slå ihop sin kunskap och diskutera hur de ska gå tillväga. Vid behov kan personalen även ta kontakt med specialbarnträdgårdsläraren eller någon annan instans för att få mera hjälp. Stoor-Grenner och Kirves (2011) menar också att ifall det finns behov så kan personalen eller föräldrarna få stöd av specialbarnträdgårdslärare, rådgivningen, elevvården eller en psykolog.

Men sen om det på riktigt kanske sku komma att man sku se att en blir mobbad så kanske man borde lite läsa om det eller diskutera i team hur man gör sedan. (Ebba)

Informanten Erin efterlyser en plan för daghemmet. Enligt henne skulle en planeringsgrupp kunna göra en handbok som beskriver ingripandet i och utredningen

av mobbningsfall. Det tar även Stoor-Grenner och Kirves (2011) upp då de berättar att daghem kan skriva en handlingsplan för hur man ska förebygga och ingripa i mobbning.

... att det skulle finnas en plan gällande vårt daghem. Alltså hur du gör om du märker något sådant här. Att det skulle finnas klart / ... / att det skulle finnas en skild bok för det / ... / att det skulle vara en planeringsgrupp som skulle fundera det hur du gör. Att du har stöd av någon annan... (Erin)

Som sammanfattning visar det sig att en del av informanterna är medvetna om hur ingripandet i mobbning går till, medan en del säger sig inte ha den vetskapen och har ett behov av att få kunskap.

6.7 Fostringsgemenskap

Informanterna beskriver fostringsgemenskapen som en viktig daglig kontakt med föräldrarna beträffande deras barns daghemsdag. De menar att fostringsgemenskapen ska bestå av en öppen kommunikation och bidra till att skapa tillit hos föräldrarna. Med tanke på det mobbningsförebyggande arbetet anser Repo (2013) att föräldrasamarbetet är viktigt. Informanterna menar att öppenhet är viktigt i samarbetet, och Repo tar därtill upp ärlighet.

Det kommer fram att personalen berättar åt föräldrarna om negativa händelser gällande sina barns kamratrelationer och på vis ger de föräldrarna möjlighet att delta i det mobbningsförebyggande arbetet på daghemmet. Personalen önskar att föräldrarna diskuterar med sitt barn om negativa händelser på daghemmet och att de ska berätta för personalen om de får höra någonting som personalen inte vet om. Enligt vad informanterna berättar agerar personalen på det sätt som Repo (2013) menar att är gynnsamt. Repo förklarar att föräldrarna bör vara medvetna om pågående situationer i det egna barnets grupp.

Om vi berättar att det har hänt så och så och så vill vi ju gärna att dom pratar där hemma med barnet. (Elissa)

... om dom får höra av sitt barn att den upplever på ett visst sätt någonting som är på tok med någon annan kompis så vill vi ju att dom tar itu med det där hemma och sen också berättar åt oss så att vi liksom kan kolla ännu mera då. (Elissa)

Några av informanterna (Blenda, Ebba och Edwina) anser att föräldrarna tar sitt ansvar beträffande mobbning och förebyggandet av mobbning. Föräldrarna visar att de bryr sig och att de vill hjälpa till. Blenda berättar att de flesta föräldrar är medvetna om att mobbning förekommer även på daghem.

... dom tar också sitt ansvar, okej, att vi alla jobbar för det här nu. (Edwina)

... nog sku jag säga att dom flesta vet att det finns och tar ganska såhär det på allvar ändå. Att både att deras barn mobbar eller deras barn blir mobbat. Att nog tycker jag i dom fall som vi haft att det har gått och samarbeta. Och dom liksom på det sättet som jag sa tar det på allvar och bryr sig. (Blenda)

Sammanfattningsvis säger informanterna att fostringsgemenskapen är viktig och att personalen strävar efter att vara öppna och delge information. Det betyder att personalens utsagor inte skiljer sig från litteraturen.

6.8 Pedagogens roll

God vård

I intervjuerna ansåg informanterna att det är pedagogens uppgift att se till att barnen trivs på daghemmet och känner att daghemsdagarna är betydelsefulla och roliga. Det anses viktigt med ett gott föräldrasamarbete, vilket samtidigt fungerar som en väg till en dialog med föräldrarna om barnets trivsel på daghemmet. Enligt forskning som Sommer (2005) lyfter fram krävs det insatser av de pedagoger som jobbar på ett daghem för att daghemmet ska kunna uppnå en god vård av barn.

Mitt mål är att alla barn alltid vill komma / ... / att varje daghemsdag känns så där att ”Jess, jag får fara dit igen!”. Och att dom har något att berätta när de far hem, att vad vi har gjort idag. Att det behöver ju inte vara att man har byggt ett stort slott utav en pafflåda, utan det kan vara vilken liten sak som helst. Men att det finns någonting att berätta hemma / ... / man har upplevt att man har gjort någonting viktigt för en själv. (Fiona)

Välmående och trygghet

Informanterna menar att trygghet och välmående bland barnen skapas av personalen. Barnen behöver vuxna som mår bra tillsammans och trivs med sitt arbete. En pedagog

som är inspirerad av sitt jobb och som har en positiv och öppen inställning till barnen påverkar barnens välmående på ett positivt sätt (Sommer, 2005). Informanterna säger därtill att de vuxna förmedlar trygghet åt barnen genom att visa för dem att de har kontroll över barngruppen. Det innebär för barnen att regler, gränser och rutiner följs. De vuxna ska vara bestämda, men samtidigt vänliga.

... först måste man ju ha ett bra team, att vi vuxna fungerar bra ihop. Att vi jobbar någorlunda lika / ... / att vi liksom är nöjda med varandra. I och med att vi är trygga och visar att vi vet vad vi gör och vi har ordning och reda, så kommer nog barnen med där bara och blir trygga. (Elissa)

Den vuxna ska skapa känslan av trygghet hos barnen. Barnen ska känna att de har trygga vuxna i daghemmet som tar hand om dem och beskyddar dem. Barnen gynnas av att personalen i ett daghem är bekant med även de andra gruppernas barn och att personalen inte byts så ofta. En informant gav som exempel att en vuxen från den egna gruppen kan följa med då barnet byter till en äldre grupp och att det kan fungera som en trygghetsfaktor för barnen. Ett annat exempel ifråga om trygghetsfaktorer är den egna platsen i tamburen.

Informanterna ser pedagogen som en förebild för barnen och menar att barnen idealiserar de vuxna och har förtroende för dem. Med rollen som förebild kommer dock ansvar för det egna beteendet.

... förtroendet för vuxna är väldigt viktigt / ... / vi som vuxna tycker jag ska vara en förebild också med vårt beteende, att vi bemöter alla med respekt / ... / barnen ser ju upp till oss, hur vi beter oss mot andra människor. Och det är ju det viktigaste tycker jag att man som vuxen är /... / en bra förebild... (Alexia)

Närvaro och bemötande

Enligt informanterna är en av pedagogens viktigaste uppgifter att vara närvarande i stunden. Närvaro och empati hör till en god pedagogs arbetssätt (Sommer, 2005). I intervjuerna poängterades det att pedagogen ska ge barnen av sin tid och visa att hen är där för dem. Pedagogen ska se varje barn som viktigt och uppmärksamma och respektera det. Pedagogen ska visa intresse för barnet och hens åsikter samt bry sig om barnet för just den hen är. Alla barn ska beaktas enskilt och olikheter samt personligheter ska respekteras. Det innebär för barnet att den vuxna ser och hör barnet, och att barnet känner att den har samma värde som alla andra. Pedagogen ska skapa

en tillåtande atmosfär där barnen vågar vara dem de är. Den vuxna ska vara positiv och bemöta barnen med förståelse, berömmelse och uppmuntran. Den vuxna ska också ge barnen närhet, kramar och sin famn.

... så här på morgnarna så märker man / ... / haft det där ena barnet i famnen så plötsligt har du en sådan här bred famn. Att du på riktigt måste gå på golvet bara så att du kan ha fem i rad som försöker sitta i din famn. Att det har vi skrattat här några morgnar nu när jag har haft morgontur, att hur vi igen sitter samlade här på golvet och igen har jag sex stycken i famnen / ... / du ger den där tiden, du går inte enligt din klocka, du går inte enligt ditt program, du visar att du bryr dig om just det barnet som kanske behöver det extra den morgonen. Det är åtminstone sådant som man önskar att ens egna barn har möjlighet på sina egna daghem / ... / förstås förebygger det mobbning. (Erin)

Lärande och utveckling

Informanterna anser att lärandet och främjandet av barnens utveckling hör till pedagogens uppgifter. För pedagogen handlar det om att lära barnen för framtiden och ge barnen färdigheter för livet. Barnen förväntas lära sig att respektera vuxna och skillnaden på rätt och fel. Barnen förväntas också lära sig att bry sig om varandra och ge stöd åt varandra. Pedagogen ska lära barnen om olikheter hos människor och deras lika värde. Annat som pedagogen ska lära barnen är sociala färdigheter och gott kamratskap. Pedagogen ska också jobba för en bättre gruppdynamik. Enligt Sommer (2005) innebär en god kvalitet på dagvården att pedagogerna gör upp mål för barnens lärande och den verksamhet som bedrivs på daghemmet.

För att sammanfatta resultatet kan jag konstatera att pedagogens roll på daghemmet är att vara den som ger varje barn en bra dag och en god vård. Det innebär för pedagogen att hen ska främja barnens välmående, utveckling och lärande samt skapa trygghet för barnen och vara genuint närvarande.

Efter denna beskrivning av resultaten kommer jag att gå vidare till att redovisa en enskild informant.

6.9 Pedagogen som ser det unika barnet

Under min analys av intervjuerna fångade informanten Ellinor min uppmärksamhet. Därför har jag valt att ta upp henne skilt och föra fram hennes tankar och åsikter framom de andra informanternas.

Ellinor är en engagerad pedagog som alltid har barnet i fokus i det hon gör. Den information jag har om henne är förstås hennes egen beskrivning, men dock min tolkning. Ellinor är socialpedagog och har jobbat tre månader på sitt nuvarande daghem. Det märks att Ellinor trivs med sitt jobb och hon säger också själv att hon upplever sig vara i rätt bransch och att det är det här hon vill göra.

... jag tycker att det är jätteroligt att vara på dagis på jobb. Jag böt till dagis på jobb för / ... / jag upplever att det är det här jag ska göra. Det här är liksom min grej.

Det har varit många personalbyten på Ellinors daghem under de senaste månaderna. Det påverkar beklagligt nog också barnen och det beskrivs av henne som ”att vi skulle ha en steg som vi hela gruppen lyckas ta oss några steg upp och så kommer en ny i personalen, så är det som att alla skulle falla ner”. Hon berättar att gruppen inom en kort tid än en gång kommer att få uppleva ett personalbyte. Ellinor anser att barnen förvånansvärt väl har klarat av att ha så många vikarier under hösten och hon antar att de har vant sig med tiden.

Ellinor använder inte den planeringstid hon har rätt till under sin arbetsdag eftersom hon anser att barnen behöver henne just nu på grund av alla personalbyten. Den dagen då hon känner att barnen har det bra och är trygga i gruppen kommer hon att börja planera verksamheten på arbetstid, istället för hemma som hon gör nu.

I sin roll som pedagog ser hon som sin uppgift att vara en trygg vuxen som finns där för barnen.

... trygg förebild / ... / som barnen vet att fast de skulle bete sig dåligt, fast de skulle skrika och sparka eller vara ledsna eller gråta / ... / att jag försvinner ingenstans, att jag finns här.

Mobbningsförebyggande arbete

Ellinor anser att det finns tillräckligt med resurser för det mobbningsförebyggande arbetet och det framkommer att det i hennes grupp finns en extra person som är anställd fyra timmar per dag. Men hon framhåller att ett daghem utan mobbning kräver arbete.

Ellinor berättar att daghemmet har en handlingsplan mot mobbning och att de jobbar med Kompisväskan.

De har använt den där Kompisväskan som är gjord för länge sedan, som kom till alla daghem. Utifrån handlingsplanen har de liksom jobbat med den där Kompisväskan.

De vuxna i Ellinors barngrupp jobbar mobbningsförebyggande genom att barnen dagligen får välja en lek på en lektavla och om några barn ofta leker tillsammans så föreslår pedagogerna en annan lekkompis. I konfliktsituationer agerar pedagogerna i hennes grupp avvaktande och ger rum för barnen att själva försöka lösa problemet. Hon säger att barnen på så vis lär sig göra kompromisser och komma fram till en lösning.

... vi har tänkt som så att när barn tar / ... / ihop där och börjar strida om samma spade / ... / att vi vuxna har en tendens att för snabbt fara och ordna upp det. Att istället göra så att / ... / som vuxen med och försöker lära dem att själv reda ut det. Att inte vi kommer med en färdig lösning att ”Nu gör vi så, hördu Kalle, nu ger du spaden tillbaka och ser till att du inte mera gör det där”. Utan mera liksom diskuterar igenom det. Och barnen själv skulle lära sig att göra kompromisser och kanske hitta på någon lösning till det. Att inte vi liksom för fort går in med det där rätta svaret. För då lär de sig aldrig / ... / då behöver de inte ta ansvar. För det kommer alltid någon vuxen och säger att så här gör vi / ... / vi är ju där hela tiden i bakgrunden / ... / att det inte händer något sådant som inte får hända (att de börjar slåss eller någonting sådant)...

Ellinor beskriver ett fall där hon ingrep i förebyggande syfte. Det var ett barn som hade en overall som uteplagg och ett annat barn i gruppen reagerade på overallen med att påpeka att det är för småbarn. Ellinor ingrep i situationen genom att diskutera med barnen.

En femåring som kom med / ... / halare och som en annan femåring sa att ”Aj, har du sådana där babykläder!” / ... / pojken hade för sig att när man är fem år så har man utebyxor och rock skilt / ... / om man inte skulle ta itu med det / ... / det skulle kunna fortsätta / ... / vi diskuterade igenom det då genast.

Främja den socioemotionella utvecklingen

Enligt Ellinor stärks barnens sociala och emotionella kompetens av trygga vuxna som fungerar som goda förebilder för barnen. Att vara en förebild innebär för henne att föregå med gott exempel då hon pratar med vuxna och barn. Även om det endast är

två personer som deltar i en diskussion kan det finnas flera barn från gruppen som vid sidan om följer med hur den vuxna pratar och vilket kroppsspråk hen har. Barn kan lätt observera röstläge och märka stämningen.

... eget exempel / ... / att barn dom iakttar otroligt noga. Att hur jag pratar till andra vuxna, hur jag pratar till föräldrarna, hur jag pratar till andra barn. Och fast jag pratar då med Kalle så kan det vara att där är 5-6 stycken som iakttar mig från sidan. Att hur jag pratar, att vad använder jag för ord, vad är mitt kroppsspråk. Hur låter min röst, att är den spänd / ... / är jag irriterad, är jag frustrerad. Hur jag liksom diskuterar med dem.

När vi kommer in på barngruppens inlärningsmiljö beskriver Ellinor att målet är att inlärningsmiljön ska vara så stressfri och lugn som möjligt, en miljö där barnen får delta på sin egen nivå, med de resurser och förmågor de själva har.

Det som tydligt kommer fram i intervjun med Ellinor är hennes omtanke om barnen. Hon berättar att hon är ”lite allergisk” mot att personalen umgås med varandra och inte med barnen (t.ex. ute på gården). Personalen borde befinna sig i händelsernas centrum bland barnen, annars vet de inte vad som händer i barnens lekar. Hon tycker att det ligger i hennes intresse att följa med barnen och deras lekar och på så vis försöka få en förståelse för gruppens samspel och rollfördelning.

Och det som / ... / fascinerar mig är hela den här sociala biten / ... / den här växelverkan med varandra. Att hur de fungerar tillsammans och hur de fungerar i par, hur de fungerar i små grupper, hur de fungerar i stora grupper. Allt sådant / ... / det har alltid intresserat, och det intresserar bara mer och mer när man följer med.

Ellinor ser varje barn som en unik individ som lär sig på sitt eget individuella sätt. Hon är starkt emot att personal på daghem förnedrar barn framför andra barn och vuxna. Då ett barn har gjort ett misstag ska barnet ges möjlighet att ”förstå att misstag händer, att man gör fåniga saker, men att det går att reda upp”. Personalen ska även undvika att ge barnen i en daghemsgrupp bilden att ett enskilt barn är gruppens buse, för då blir hen lätt syndabocken i situationer hen inte ens deltagit i. Istället för att tillrättavisa ett barn med hög röst går man till barnet och går ner på barnets nivå, sedan berör man barnets axlar och tar ögonkontakt. Hon menar att hon sällan blir arg eller ens upprörd i barngruppen, istället visar hon barnen att hon menar allvar via rösten, men hon har aldrig skrikit åt barnen.

Bemötande av barnen

Ellinor anser att barnen i hennes grupp litat på henne och upplever att hon verkligen är närvarande. Under intervjun får jag den bilden av henne att hon verkligen ser alla barn. Det kommer fram i det sätt hon beskriver bemötandet med barnen. Hon säger att då barnen kommer till daghemmet på morgonen ger hon varje barn en stund där hon beaktar dem enskilt.

... fast föräldrarna ibland kommer och har lappar i handen och de ska ha några vårdtidslappar / ... / så vi liksom beaktar barnet alltid först. Vi ger den där lilla stunden på morgonen. Jag brukar iallafall gå ner på huk så att jag är på samma nivå, så brukar jag säga "God morgon!" och fråga / ... / pojkarna "Hur är det med bisin idag?", "Hur är det med gumman idag?" brukar jag säga åt flickorna. De tycker att det är så roligt / ... / någon tar ett pussel, en bok, och sedan har jag tid åt föräldrarna.

Det budskap som Ellinor vill förmedla åt barnen är barnens lika värde oberoende av olikheter samt allas rätt till delaktighet och gemenskap i barngruppen.

... att vi är alla olika, men att vi är alla lika värda ändå. Liksom det att vissa är livliga och vissa är försiktiga, men att vi alla ska känna oss välkomna och trygga i den här gruppen. Att alla ryms med, alla får vara med och alla ska vara med.

Ellinor ser på lärandet som en del av barnets utveckling som det är hennes uppgift att stöda. Även här ser hon individen bakom beteendet och handlingen.

... så rättvist som möjligt / ... / om nu någon gör något tokigt och det finns några följder för det / ... / att alla barnen vet att det där är inte okej. Men att sedan tycker jag också att det inte är så svartvitt / ... / att vissa barn så räcker att man säger, vissa kan det vara att man måste en stund lite åt sidan. Men att det blir några följder. Men att hur man når till det där liksom rätta lösningen så det måste man se individuellt / ... / att om det fungerar åt Kalle att man säger nej åt honom en gång så kan det vara att någon Pelle så fungerar det inte på samma sätt. Att det som liksom gynnar barnet bäst så måste man se då att vad fungerar åt det här barnet, att vad är hans eller hennes sätt att lära sig det här.

Mobbning

Om ett negativt beteende gentemot någon annan upprepar sig gäller det för en vuxen att vara observant för då kan det enligt Ellinor handla om mobbning.

... jag hade en gymnastiklärare, han sa alltid att "En gång är ingenting, men två gånger är redan två gånger". Så kanske lite med den principen att om jag som vuxen börjar se att här är något mönster nu som någon följer, som inte är ett positivt mönster, så då ska redan min mobbningsklocka börja ringa i det skedet.

Ellinor ser skillnad mellan mobbning och att retas. Mobbning upplever hon som ett planerat beteende, medan att retas är mera spontant.

Mobbning är kanske mera planerat. Reta / ... / det är kanske något som man säger och inte ha riktigt funderat efter...

Om ett barn blir utsatt för negativ behandling säger Ellinor att en vuxen går med i situationen och diskuterar med barnen och reder ut vad det är frågan om. Direkta mobbningssituationer reds ut på daghemmet, men om det inte ger resultat bjuds föräldrarna in för att tillsammans med personalen försöka lösa fallet.

Spela med öppna kort så att alla vet vad som händer och vad liksom grejen är...

... huvudsaken är att det händer någon förändring, att någon ingriper.

Ellinor lyfte fram att mobbning kan uppkomma av de förebilder ett barn har inom familjen. Hon förklarade att modellen för hur man umgås med vänner och vilken inställning föräldrarna har till varandra och sitt arbete kan påverka barnets sätt att förstå socialt umgänge.

Mycket kommer nog / ... / attityder hemifrån. Här tror jag / ... / på vad du har för förebilder och modeller / ... / hur yngre syskon iakttar sina äldre syskon. Hur betar de sig med sina kompisar. Och sedan föräldrarna, jag tror att det har otroligt stor betydelse hur föräldrarna pratar sinsemellan då när barnen hör på. Om att vad som händer på jobbet eller vad de gjort på jobbet eller det ena eller det andra.

Det som kom fram i hennes intervju var att det kanske inte finns ett svar på varför någon blir mobbad. Men en orsak kan vara att hen är annorlunda.

Något specialbarn med lite motoriska svårigheter som inte springer lika snabbt som alla andra eller har svårt att hoppa jämfota / ... / Det behövs inte många gånger mera än det...

Men att i princip så jag tror inte att det finns något facit. Det kan vara riktigt vad som helst.

När Ellinor funderade på varför någon mobbar någon annan sade hon att det kan handla om att lyfta upp sitt eget ego och förbättra självkänslan. Eller så kan mobbningen vara en försvarsmekanism som fungerar som en överlevnadsstrategi. Det innebär att den som har det mest utåtagerande beteendet får vara ifred, medan den som håller sig tillbaka blir mobbad. Det finns mobbare som själva har blivit mobbade och därför mobbar för att inte bli mobbade igen. Den som först hinner börja mobba undgår att själv bli mobbad.

... endel som jag har träffat på / ... / under min arbetskarriär. Sådana som har mobbat, som efteråt har kunnat säga att det har varit deras defensmekanism. Att de har högt ljud, skriker och skräner och går illa fram med andra för då får de vara ifred. Att om du hinner först ha största oljudet och uppträda hotfyllt så hoppar ingen på dig. Det kanske är sedan då de blir lite äldre men / ... / när man diskuterade / ... / som de efteråt sedan har kunnat säga ”Det är därför för att när jag var liten så blev jag mobbad. Så har jag lärt mig vad jag mobbar först så blir inte jag mobbad”. Att det är en sådan här överlevnadsgrej...

... det är / ... / inte någon rocketscience / ... / att mobbare är / ... / inte de där stora och tuffa och starka som oftast barn och ungdomar tror. Att den som mobbar, att den är jätta tuff. Att nog har det ju kommit fram att den som mobbar är oftast den som har kanske den sämsta självkänslan och självförtroendet, lyfter sitt eget ego med att trycka ner andra.

Ellinor har en god kunskap om mobbning. Hon menar att daghem verkligen måste jobba för att det inte ska förekomma mobbning på daghemmen. I Ellinors daghem är de mobbningsförebyggande metoderna bl.a. en handlingsplan mot mobbning, Kompisväskan, lektavla, variation av lekkompisar och användning av barnens egna förmågor i konfliktsituationer.

Enligt Ellinor främjas barnens socioemotionella utveckling av vuxna som är trygga och goda förebilder. Hon anser att inlärningsmiljön ska vara stressfri och på barnens egen individuella nivå. Ellinor observerar barnens lek för att förstå barnens samspel och rollfördelning. Hon försöker visa åt barnen att alla har lika värde samt att alla har rätt till delaktighet och gemenskap.

7 Diskussion

Syftet med denna studie var att klargöra pedagogens uppfattning av sin roll i det mobbningsförebyggande arbetet. Härnäst kommer jag att diskutera resultaten av studien, metoden i studien och ge förslag på fortsatt forskning.

7.1 Resultatdiskussion

Informanternas beskrivning av mobbning

Informanterna har en liknande syn på mobbning som den som kommer fram i litteraturen. Det att personalen har kunskap om mobbning ser jag som en enormt positiv sak, för Kirves (2013) menar att kunskap om mobbning är förutsättningen för att kunna förebygga mobbning och ingripa i mobbning.

Repo (2013) fann i sin forskning systematisk mobbning bland barn i 3–6 års ålder, vilket inte var fallet i denna studie, för de flesta av informanterna sade att det inte förekommer mobbning på deras daghem. Det var glädjande att höra att förekomsten av mobbning är låg eller obefintlig, men samtidigt väcktes en undran om det verkligen är sanningen.

Informanternas syn på orsaken till uppkomsten av mobbning

De orsaker som informanterna angivit till uppkomsten av mobbning finns samlade i tabellen nedan.

Tabell 1.

Uppkomst av mobbning			
Mobbaren			
Person	Behov	Personliga problem	Metoder
Alla mobbar någon gång	Verka tuff	Olika svårigheter (t.ex. socioemotionella)	Illamåendet går ut över andra
Vem som helst	Vara med i gänget	Mår dåligt	Dölja egen osäkerhet
Vet att mobba är fel	Höja sin status	Svag självkänsla	Dölja egna problem
Förstår ej skillnad på rätt och fel	Bli populär	Svagt självförtroende	Rikta eget problem mot någon annan
Förstår ej olikheter	Få vänner	Dåliga hemförhållanden	Lyfta eget ego med att trycka ner någon
Utövar makt	Uppmärksamhet	Avsaknad av något eller någon	Ge igen för egen utsatthet (mobbad)
Verkar självsäker (är osäker)	Tillfredsställelse	Avundsjuk	Defensmekanism som överlevnadsstrategi
Verkar utåtriktad (är blyg)	Välbehagskänsla	Svartsjuk	(undgå att bli mobbad)
		Rädd att bli ensam	
		Förstärkt tävlingsinstinkt	

Yttre påverkan	Yttre omständigheter
Gruppträck	Avvikelse hos någon
Konflikter	Uppfostran
	Attityder av äldre
	Förebilder av äldre
	Modeller av äldre

Av informanterna ses mobbaren som den största orsaken till att mobbning uppkommer. Informanterna tog upp mobbarens person och hens problem samt behov i sina beskrivningar av hur mobbning uppkommer. Som bidragande orsak ser de även omständigheter och påverkan som kommer utifrån. Även Höistad (2001) anger att de som mobbar kan lida av personliga problem. Han skriver att nästan alla som mobbar har lågt självförtroende.

Informanterna menar att det finns barn som lättare än andra blir mobbade. Dessa barn kan ha en svag självkänsla eller vara annorlunda på något sätt. Höistad (2001) menar att vissa barn oavsiktligt bidrar till att de blir offer för mobbning, dessa barn kan till exempel ha sociala svårigheter i kombination med dålig självkänsla. Det betyder som jag ser det att pedagoger på daghem borde uppmärksamma barn som har en svag självkänsla och försöka stärka den. Att vara annorlunda är inte någonting som går att förebygga eftersom alla människor är olika.

Informanternas beskrivning av det mobbningsförebyggande arbetet på daghem

En helhetsbild av vad mobbningsförebyggande arbete på daghem innebär presenteras i tabellen nedan.

Tabell 2.

Mobbningsförebyggande arbete	
<i>Det mobbningsförebyggande arbetet är:</i> En del av vardagen En del av verksamheten <i>Pedagogerna arbetar mobbningsförebyggande genom:</i> Närvaro Observation Handledning	<i>Det mobbningsförebyggande arbetet utförs:</i> Medvetet Omedvetet
<i>Pedagogerna stöder barnens:</i> Vänskapsförhållanden Delaktighet i gruppen <i>Pedagogerna förbättrar:</i> De sociala färdigheterna Gruppdynamiken <i>Pedagogerna:</i> Lösar konflikter tillsammans med barnen Upprätthåller gemensamma regler	<i>Pedagogerna stärker barnens:</i> Självkänsla Förmåga att sätta ord på känslor Förmåga att hantera känslor <i>Pedagogerna lär barnen:</i> Alternativa handlingsätt Ömsesidig respekt
<i>Pedagogerna använder som metoder:</i> Olika program Smågruppsverksamhet	
<i>Pedagogerna har förståelse för:</i>	Det enskilda barnet Gruppen Relationernas betydelse

Informanterna hade klart för sig att pedagogen är den som bidrar till välmående i barngruppen. Det kom även fram att de som pedagoger har förståelse för varje enskilt barn, för gruppen och barnens relationer. Informanterna menar att en pedagog ska ge barnen god vård där barnens välmående och utveckling främjas. Pedagogen ska finnas till för barnen varje dag på ett äkta sätt och vara den som skapar trygghet för barnen. Enligt Repo (2013) är pedagogens och barnets relation det mest centrala vad gäller det mobbningsförebyggande arbetet.

Alla informanter arbetar mobbningsförebyggande. De mobbningsförebyggande arbetssätt som framkom var att vara närvarande med barnen, att observera barnen samt att handleda barnen. Repo (2013) skriver att det väsentligaste i det mobbningsförebyggande arbetet är att lära barnen alternativa handlingsätt och att pedagogen är den som skapar förutsättningar för lärandet.

I motsats till Stoor-Grenner och Kirves (2010) som skriver att det mobbningsförebyggande arbetet ska vara målinriktat, medvetet, långsiktigt och planerat fann jag att det mobbningsförebyggande arbetet som pedagogerna gör är, enligt informanterna, inte alltid medvetet som en förebyggande insats mot mobbning.

I intervjuerna framkom det att personalen är öppna med föräldrarna. Personalen anser att det är viktigt att dela med sig av sin information om barnen till föräldrarna och de säger att de gör det. Även Repo (2013) menar att öppenhet och ärlighet ska genomsyra samarbetet med föräldrarna.

Jag påstår att det skulle vara viktigt att synliggöra pedagogernas mobbningsförebyggande arbete för dem själva. Nu kunde informanterna räkna upp hur de jobbar med barnen och hur deras kolleger gör. Men det skulle vara bra att arbetskollegium tillsammans funderar över de gemensamma arbetssätten inom det mobbningsförebyggande arbetet.

Informanternas syn på tillräckligheten av kunskap inom förebyggandet av mobbning

Informanterna anser att personalen har nära nog tillräckligt med kunskap, men att det skulle behövas mer praktisk erfarenhet för att bli säker i sin roll.

Angående ingripandet i mobbning finns det en tudelning bland informanterna. Det finns de som vet hur man ingriper i mobbning och de som inte vet det. Ett önskemål från informanterna var att få kunskap om hur man ingriper i mobbning. Här går det att konstatera att det inte finns ett enda rätt sätt att ingripa. Det viktigaste är dock att markera att beteendet är oacceptabelt och gå vidare från det. Repo (2013) poängterar att det inte finns färdiga modeller för mobbningssituationer eftersom ingen mobbningssituation är den andra lik.

Informanternas syn på personalresursernas tillräcklighet i jämförelse med de arbetsuppgifter som pedagogen har

Enligt största delen av informanterna finns det tillräckligt med tid och personal för det mobbningsförebyggande arbetet. Dessa svar har de informanter gett som jobbar med yngre barn eller i en grupp med flera antal vuxna än vad det vanligtvis är. De informanter som upplever brist på resurser jobbar med äldre barn och utan extra vuxna.

Slutligen vill jag ta upp en nyutkommen forskning som visar på att det förekommer utanförskap på daghem, även om ingen ser det. Juutinen (2018) har i sin undersökning konstaterat att det förekommer exkludering bland daghemsbarn i Finland. Hon skriver att barn blir exkluderade från gemenskapen i barngruppen i sådana situationer där vuxna inte är närvarande. Det betyder att vuxnas närvaro är enormt viktig. Det finns situationer som inte pedagoger ser där barn inte får vara en del av barngruppen och där de inte har någon att leka med. För att koppla detta till mina resultat är det oroväckande att personalen i grupper med äldre barn upplever att resurserna inte räcker till för de arbetsuppgifter de har. I praktiken innebär det att pedagogerna inte alltid har möjlighet att närvara och observera barnens samvaro och lek.

Som jag skrev i min inledning har barn rätt att bli bemötta av en varm och trygg vuxen som är genuint närvarande. Speciellt de tre första åren är betydelsefulla för barnens socioemotionella utveckling. Keltikangas-Järvinen (2012) skriver att den socioemotionella utvecklingen för barn upp till tre år innebär att barnen får en känsla för det egna jaget, utvecklar grunden för sin förståelse för social interaktion, börjar uppfatta sin individualitet och se sig som unik bland alla andra. De vuxna är i min mening viktiga i barns liv, både som personer som tar hand om barnen och som närvarande medmänniskor. Jag ser det som ytterst viktigt att de mellanmänniskliga relationerna prioriteras framom annat. En närvarande vuxen behöver inte vara en förälder, det kan likaväl vara en pedagog på daghemmet.

7.2 Metoddiskussion

Mitt val av datainsamlingsmetod, dvs. intervjuer, var ingen självklarhet från början. Jag hade först tänkt använda videografi, men med tanke på den tid det skulle kräva så beslöt jag att inte använda den metoden. Videografi skulle ha gett mig goda förutsättningar att samla in material om metoder, bemötande, delaktighet, lek, trygghet och vuxenstöd m.m. Via videografin skulle jag mer sannolikt ha kunnat bedöma det mobbningsförebyggande arbetet som sker på daghemmen. Nu då jag endast intervjuat personal handlar det om deras uppfattning om det mobbningsförebyggande arbetet och inte med säkerhet det som i verkligheten sker i barngrupperna. Med en videografi

skulle jag ha kunnat analysera det inspelade materialet och se den verklighet informanterna nu endast berättat om.

Det som jag uppfattar att är en fördel med intervjuer i min undersökning är att i intervjuerna kommer informanternas uppfattning fram. Om jag hade gjort en videografi skulle jag inte ha fått fram informanternas uppfattning utan endast det jag själv sett och uppfattat.

Jag hoppas att mitt arbete bidrar till att synliggöra det arbete som pedagogerna på daghem gör. Som det kom fram i min undersökning lägger de inte själva märke till att de jobbar mobbningsförebyggande. Väldigt mycket görs inom det mobbningsförebyggande arbetet på daghem och jag hoppas att mitt arbete kan belysa hur värdefullt det arbete som pedagogerna utför är.

Min undersökning ser jag också som ett material för det mobbningsförebyggande arbetet. Pedagoger och andra intresserade har möjlighet att läsa sig in på vad mobbningsförebyggande arbete är och hur det i praktiken uppfattas av pedagoger.

7.3 Förslag till fortsatt forskning

Det skulle vara intressant att se om pedagogerna verkligen gör det de säger sig göra. Det skulle vara möjligt genom att göra en undersökning på olika daghem, och observera vardagen i barngrupperna för att få fram det mobbningsförebyggande arbete som utförs där.

På samma sätt är det motiverat att observera hur de nuvarande resurserna på daghemmen räcker till för barnen. En undersökning utförd på olika daghem skulle kunna ge tilläggsinformation beträffande de sträva resurser som daghemmen lär ha i förhållande till den upplevda tillräcklighet informanterna beskriver.

Det skulle också vara bra att lyssna på barnen. Hur upplever barnen de vuxnas roll i barngruppen? Och anser barnen att alla i barngruppen är delaktiga?

Referenser

- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. (2007). *Ungdomstiden*. Helsingfors: WSOY.
- Crothers, L. & Levinson, E. (2004). Assessment of Bullying: A Review of Methods and Instruments. *Journal of Counseling & Development*, 82 (4), 496–503.
- Finlands Unicef. (u.å.). *FN:s konvention om barnets rättigheter*. Tillgänglig på <https://www.unicef.fi/helabarnkonventionen>. Hämtad 23.4.2014.
- Folkhälsans Förbund. (2017). *Bra kompisrelationer förebygger mobbning*. Tillgänglig på <https://www.folkhalsan.fi/barn/professionella/anti-mobbning/> Hämtad 22.9.2017
- Frånberg, G.-M. & Wrethander, M. (2011). *Mobbning – en social konstruktion?* Lund: Studentlitteratur.
- Gillham, B. (2008). *Forskningsintervjun. Tekniker och genomförande*. Lund: Studentlitteratur.
- Goleman, D. (2007). *Social intelligens*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Hallamaa, J., Launis, V., Lötjönen, S. & Sorvali I. (Red.). (2006). *Etiikkaa ihmistieteille*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja, Tietolipas 211. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hamarus, P. (2008). *Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, ehkäise*. Helsingfors: Kirjapaja.
- Hamarus, P. (2012). *Haukku haavan tekee. Puututaan yhdessä kiusaamiseen*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Höistad, G. (2001). *Mobbning och människovärde*. Stockholm: Gothia.
- Jonsdottir, F. (2007). *Barns kamratrelationer i förskolan. Samhörighet tillhörighet vänskap utanförskap*. Malmö: Malmö högskola.
- Justesen, L. & Mik-Meyer, N. (2011). *Kvalitativa metoder. Från vetenskapsteori till praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Juutinen, J. (2018). *Inside or outside?: small stories about the politics of belonging in preschools* (Diss.). Oulu: Oulun yliopisto.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2012). *Pienen lapsen sosiaalisuus*. Helsingfors: WSOY.
- Kirves, L. (2013). *Kiusaamista voidaan ehkäistä jo pienestä pitäen*. Tillgänglig på http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/toimintatavat/kiusaamista_voidaan_ehkaista_jo_pienesta_pitaen Hämtad 6.3.2013.
- Kirves, L. & Sajaniemi, N. (2012). Bullying in early educational settings. *Early Child Development and Care*, 182 (3-4), 383-400.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

- Laaksonen, V. (2014). *Lasten vertaissuhdetaidot ja kiusaaminen esikoulun vertaisryhmissä* (Diss.). Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Laine, K., Neitola, M., Auremaa, J. & Laakkonen, E. (2010). Longitudinal Study on the Co-Occurrence of Peer Problems at Daycare Centre, in Preschool and First Grade of School. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 54 (5), 471–485.
- Löfdahl, A. (2007). *Kamratkulturer i förskolan – en lek på andras villkor*. Stockholm: Liber.
- Neitola, M. (2011). *Lapsen sosiaalisen kompetenssin tukeminen – vanhempien epäsuorat ja suorat vaikutustavat* (Diss.). Kasvatustieteiden laitos, Turun yliopisto.
- Olweus, D. (1999). *Mobbning bland barn och ungdomar*. Stockholm: Rädda Barnen.
- Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Perren, S. (2000). *Kindergarten Children Involved in Bullying: Social Behavior, Peer Relationships, and Social Status* (Diss.). Fakulteten för filosofi och historia, Berns universitet, Basel.
- Perren, S. & Alsaker, F. D. (2006). Social behavior and peer relationships of victims, bully-victims, and bullies in kindergarten. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 47 (1), 45–57.
- Repo, L. (2013). *Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Salmivalli, C. (2010). *Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sinkkonen, J. (2008). *Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun*. Helsingfors: WSOY.
- Sommer, D. (2005). *Barndomspsykologiska fasetter*. Stockholm: Liber.
- Stoor-Grenner, M. & Kirves, L. (2010). *Mobbar även små barn?* Helsingfors: Folkhälsan, Mannerheims barnskyddsförbund.
- Stoor-Grenner, M. & Kirves, L. (2011). *Mobbningsförebyggande arbete inom småbarnsfostran: att utarbeta en handlingsplan för att förebygga och ingripa i mobbning*. Helsingfors: Folkhälsan, Mannerheims barnskyddsförbund.
- Utbildningsstyrelsen. (2016). *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2016. Föreskrifter och anvisningar 2016:17*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- Vedeler, L. (2009). *Social kompetens i barngrupper*. Malmö: Gleerups.
- Vilkka, H. (2005). *Tutki ja kehitä*. Helsingfors: Tammi.
- Vlachou, M., Andreou, E., Botsoglou, K. & Didaskalou, E. (2011). Bully/Victim Problems Among Preschool Children: a Review of Current Research Evidence. *Educational Psychology Review*, 23, 329–358.

Bilaga 1

Intervjufrågor

- Vad har du för utbildning?
- Med vilka ålders barn jobbar du?
- Hur många barn och vuxna finns det i din barngrupp?

- Har ert daghem en handlingsplan mot mobbning?
 - Ja: Hur används handlingsplanen i vardagen? Vet föräldrarna om planen?
 - Nej: Varför inte?
- Har personalen tillräckligt med kunskap för att kunna jobba mobbningsförebyggande?
 - Ja: På vilket sätt?
 - Nej: Vad är det som saknas?
- Finns det tillräckligt med resurser för det mobbningsförebyggande arbetet?
 - Ja: Beskriv hur.
 - Nej: Vad är det som saknas?
- Deltar föräldrarna i det mobbningsförebyggande arbetet?
 - Ja: På vilket sätt?
 - Nej: Varför inte?
- Beskriv kort daghemmets mobbningsförebyggande arbete.
- På vilket sätt jobbar du mobbningsförebyggande i den dagliga verksamheten?

- Vad kan räknas som mobbning?
- Vad är skillnaden mellan att retas och att mobba?
- Vilka olika former av mobbning finns det?
- Förklara hur du tror att mobbning uppkommer.
- Förekommer det mobbning på ert daghem?
 - Ja: Hur går mobbningen till? Ingriper någon och hur i så fall?
 - Nej: Hur vet du det?
- Finns det barn som lättare faller offer för mobbning än andra? Hurdana i så fall?
- Hurdana barn mobbar andra?

- Beskriv din syn på hur barn lär sig. Hur kommer din lärandesyn fram i den dagliga verksamheten?

- Beskriv hur ni gör i vardagen då ett barn uppvisar ett negativt beteende mot ett annat barn?
- Kan du som fostrare förändra ett barns oönskade beteende?
 - Ja: På vilket sätt?
 - Nej: Varför inte?
- Vilka metoder använder ni för att utveckla barnens sociala och emotionella färdigheter?
- Hur kan du bidra till barnens sociala och emotionella kompetens?
- Hur stärker ni barnens självkänsla?
- Hur främjar ni barnens sociala kontakter?
- Hur främjar ni barnens känsla av att vara delaktiga i barngruppen?
- Hur främjar ni gruppgemenskapen?
- Är vuxna närvarande och observerar barnens fria lek?
 - Nej: Varför inte?
- Beskriv daghemmets inlärningsmiljö.
- Beskriv atmosfären på daghemmet (både bland barn och personal).
- Hur främjar ni barnens välmående?
- Hur skapar ni trygghet i barngruppen?
- Vad innebär en god vård och fostran av barn på daghem? Kan det fungera mobbningsförebyggande?
 - Ja: På vilket sätt?
 - Nej: Varför inte?
- Vad är dina främsta och viktigaste uppgifter som fostrare?
- Anser du att barnen känner tillit till er vuxna? Hur märks det?
- Beskriv hur barnen blir bemötta av personalen i din barngrupp.
- Beskriv din upplevelse av hur barn överlag blir bemötta av personal.
- Beskriv din relation till barnen.
- Vad vill du som pedagog och förebild förmedla åt barnen?
- Var din reflektion av mobbningsförebyggande arbete på daghem ny eller har du tänkt på det tidigare?